

UNIVERZITA KARLOVA

Fakulta humanitních studií

Punkerem v padesáti?

Reflexe proměn punkové subkulturní identity

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Hedvika Novotná, Ph.D.

Praha 2020

Dan Beringer

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8. ledna 2020

.....

Podpis

Tímto bych rád poděkoval Mgr. Hedvice Novotné, Ph.D. za cenné rady, ochotu a čas, který mi věnovala při vedení této práce. Dále bych rád poděkoval své rodině za podporu při studiu. V neposlední řadě bych chtěl také poděkovat mým informátorům za ochotu a čas.

Klíčová slova:

Punk, subkultura, subkulturní identita, subkulturní ideologie, subkulturní styl, subkulturní kapitál, stárnutí v subkultuře, polostrukturovaný rozhovor

Obsah

1	Úvod	7
2	Teoretická část	9
2.1	Historie punku	9
2.1.1	Situace v Československu	10
2.1.2	Punk po sametové revoluci	12
2.2	Subkultura	13
2.3	Subkulturní identita	13
2.4	Subkulturní ideologie a subkulturní styl	14
2.5	Autenticita	14
2.6	Subkulturní kapitál	15
2.7	Koncept oddanosti	15
2.8	Punková kariéra	16
2.9	Aspekty dospělosti	17
3	Metodologie	18
3.1	Výzkumný problém a výzkumné otázky	18
3.2	Výzkumná strategie	18
3.3	Techniky tvorby dat	19
3.4	Výběr vzorku	20
3.5	Analytické postupy	21
3.6	Hodnocení kvality výzkumu	21
3.7	Etické otázky výzkumu	22
4	Empirická část	23
4.1	Cesty k punku	23
4.2	Punkové počátky	26
4.3	Předrevoluční punk	31
4.4	Vliv změny politického režimu na subkulturní identitu	34
4.5	Vliv aspektů dospělosti na subkulturní identitu	37
4.6	Návrat do subkultury	41
4.7	Subkulturní ideologie a subkulturní styl	42
4.8	Pozěři	45
4.9	Punkeři „parazitující na scéně“	47
4.10	Subkulturní kapitál	49

4.11	Reflexe punkové identity a kariéry	50
4.12	Identifikace.....	55
5	Závěr.....	57
6	Bibliografie.....	59

1 Úvod

„Že ta doba šla do hajzlu ještě neznamená, že se měním, pořád sem, akorát neběhám s čírem po ulici a nedělám si svoje věci na trika a tak. Prostě punk není nebo aspoň pro mě punk nebyla móda, punk, je to, životní styl, životní názor, je to způsob, jak se chováš ke společnosti, tak to je a je, úplně u prdele, jestli to funguje anebo nefunguje, zůstává to v tobě. (Monika, 51 let)

Punk jako subkultura na našem území funguje přibližně čtyřicet let. První punkeři se u nás tedy začali objevovat na konci 70. let 20. století. Nicméně největší rozmach zažil punk na našem území v 80. letech. Tehdejší punkeři nemohli volně demonstrovat svou subkulturní identitu a byli vystaveni tvrdým represím socialistického státního aparátu. Tyto represe punkovou subkulturu na našem území formovaly. Tato práce se tedy zabývá punkery, kteří se k punku začali hlásit před změnou politického režimu a zároveň v dnešní době stále navštěvují punkové koncerty, případně jsou součástí punkové kapely nebo se nějakým jiným způsobem účastní dění v subkultuře.

Toto téma jsem si vybral, protože mám k punku vztah od útlého věku. Oba moji rodiče i moje teta se stali punkery ještě v době socialismu. Punkové hudbě a případně módě jsem tak byl vystaven od dětství. Já sám se za punkera nepovažuji, ale punkovou hudbu poslouchám a sám občas zajdu na nějaký koncert. Právě fakt, že moje matka a má teta stále chodí na punkové koncerty a využívají některých prvků subkulturního stylu, pro mě byl podnětem pokusit se vysvětlit, jak se stárne v punkové subkultuře.

Zkoumal jsem tedy, jak starší punkeři reflektují svou subkulturní identitu v časové posloupnosti od mládí do současnosti. Strukturou výzkumu jsem se inspiroval Andes (1998). Ke zkoumání tohoto jevu jsem zvolil kvalitativní výzkumnou strategii v podobě polostrukturovaných rozhovorů.

Práce je rozdělena na tři části. V první teoretické části vysvětluji, co to vlastně subkultura je a jakou funkci má pro identitu jejích členů. Vysvětluji také pojmy jako subkulturní identita, subkulturní ideologie, subkulturní styl, subkulturní kapitál a autenticita. Všechny tyto pojmy jsou klíčové pro zkoumání subkultur a pro pochopení jejich reality. Dále zde popisují dvě teorie, které jsou pro mou práci stěžejní. První z nich je od Andes (1998), která pracuje s konceptem oddanosti a na základě svého výzkumu vytvořila model punkové kariéry, na kterém ilustruje proměny subkulturní identity punkerů. Druhou vypracovala Davis (2012), která se zabývá tím, jak se stárnoucí punkeři vypořádávají

s aspekty dospělosti. V průběhu tohoto procesu je punk předefinován tak, aby mohl být začleněn do života dospělého jedince. Druhá část popisuje metodologii samotného výzkumu a slouží jako jeho reflexe. Třetí empirická část se věnuje tématické a obsahové analýze polostrukturovaných rozhovorů.

Závěr práce slouží jako shrnutí výsledků výzkumu a zodpovídá výzkumné otázky a výzkumný problém.

2 Teoretická část

2.1 Historie punku

Co vlastně označuje pojem punk? Podle Pixové (2011) se nám při vyhledání tohoto slova ve slovníku naskytnou výrazy jako shnilý, méněcenný, nezdravý či výtržník. Punk jako hudební styl se poprvé objevil v Americe již na začátku 70. let 20. století jako označení rockové hudby s jednoduchými a nihilistickými texty. Za místo zrození punku se většinou považuje Velká Británie, ale takzvaní „protopunkáči“ jako skupiny New York Dolls, Stoogies nebo Iggy Pop, pocházejí ze Spojených Států. Za první skutečnou punkovou kapelu jsou považováni legendární Ramones, kteří jsou také z Ameriky. Velkou roli v této začínající punkové vlně sehrál také newyorský klub CBGB. Z New Yorku se punk postupně šířil do Velké Británie a zbytku Ameriky. Jsou to až britské ostrovy, kde se tématem v punku stává také politika a roste jeho popularita (Pixová, 2011). Za pomyslný začátek punku ve Velké Británii by se dal označit koncert skupiny Ramones, který se odehrál 4. července 1976 (Smolík, 2010).

Na britských ostrovech se punk stává hnutím nespokojených mladých lidí. Tváří tohoto hnutí se stává notoricky známá kapela Sex Pistols a jejich skladba „Anarchy in the UK“. V tuto dobu se v Británii objevují skupiny s jednoduchými texty a energickou hudbou. Tyto kapely slaví úspěch, protože společnost je přehlcená progresivním rockem a skupinami, které mají elitářské vystupování. Vedle jmen jako Queen či Sweet se tedy objevují skupiny s méně přívětivými názvy jako jsou Clash či Addicts. Na západním pobřeží USA se punkové hnutí vyvíjí podobným způsobem a objevují se zde jedny z nejpolitičtějších kapel v punkové historii jako např. Dead Kennedys či Black Flag (Pixová, 2011).

Nihilistické texty odrážejí tehdejší náladu a jsou tak plné opovržení konvenční společností, je v nich vyjádřena touha po svobodě a nesouhlas s nátlakem společnosti na to být „normální“. Touha „dělat si co chceš“, typická pro punk, byla vyjádřena ve vzhledu členů tohoto hnutí. Punková móda se tak skládala z roztrhaného oblečení, nášivek, připínacích placek, spínacích špendlíků a řetězů. Typické byly také vysoké těžké boty a tzv. „křiváky“, což jsou pevné kožené bundy. V neposlední řadě také patří k punkové módě divoké účesy. Na ulici tak punkeři vyvolávali v očích lidí strach. Nicméně i přesto, že punk společnost šokoval, dochází v Británii a USA k velkému nárůstu jeho popularity a také

následné komercializaci. Přibližně v této době pronikl punk také do Československa, ale ještě ve své nekomerční formě (Pixová, 2011).

2.1.1 Situace v Československu

V Československu můžeme stavět prvopočátky punku na konec 70. let, ale o punku jako subkultuře můžeme hovořit až v 80. letech, zejména v jejich druhé polovině. Subkulturu tvořila hlavně učňovská mládež, jež v komunistickém režimu neměla perspektivní vyhlídky do budoucna (Novotná, 2013).

Skrze železnou oponu se k nám dostaly jen střípky punku jako byly např. fotografie v tehdejší populárním časopisu pro mládež, *Bravu*. V totalitní realitě stačilo i tak málo, aby byla mládež, a nejen ta, ohromena, a to ve stejné míře jako mladí lidé žijící v konzervativním imperialismu. Bylo to způsobeno tím, že punk má tendence být anarchistický a odporoval tak současně východnímu i západnímu politickému zřízení. Absence jakékoliv návaznosti na počátky punkového hnutí v zahraničí způsobila, že punk byl v Československu ve svých začátcích velmi zmatený. Politická situace východního bloku způsobila, že subkulturní směry, které se sem dostaly, získaly svou specifickou podobu. Předrevoluční Československo se lišilo např. tím, že státní represe nutila mladé lidi inkorporovat politickou resistenci do jejich každodenního subkulturního života, a to v podobě otevřeného konfliktu, často i fyzického. Závažným problémem byl také negativní pohled společnosti na alternativní subkultury, zapříčiněný mediální manipulací, která se je snažila očernit. Dalším specifikem českého punku byl také DIY¹ koncept. Bylo to způsobeno limitovanou nabídkou zboží na socialistickém trhu. Jako příklad může sloužit cukrová voda sloužící k vytváření účesů. Československé prostředí se rovněž odlišovalo obsahem písní, který odkazoval na specifická lokální témata (Pixová, 2011).

První československé kapely byly zakládány na konci 70. let. Jednalo se například o Energie G, Zikkurat nebo Hlavy 2000 (Smolík, 2010).

Na konceptualizaci punku u nás se podepsal také vliv české kultury, folku nebo typického českého humoru. Oproti západu, kde hudební styly, a s nimi spjaté subkultury, přicházely a odcházely, se situace v Československu lišila tím, že kulturně hladová mládež se vytrvale a oddaně držela své subkultury. Podobu tehdejší subkultury určoval nedostatek

¹ DIY je zkratka pro „do it yourself“, neboli udělej si sám (Pixová, 2011).

výběru a možnosti volby. Na československé území se punk ze Západu dostával jen ve formě fragmentů. Právě poskládání těchto fragmentů vytvořilo onu specifickou podobu punkové subkultury v tuzemsku. Opožděný vývoj subkultury by se dal dobře demonstrovat na faktu, že v době, kdy na britských ostrovech byl punk už showbiznysem, u nás se snahy o uspořádání jakéhokoliv vystoupení rovnaly boji se Státní bezpečností a úřady. Zatímco v Československu se punk stává zakázaným ovocem, na Západě dochází k jeho úspěšné komodifikaci a stává se žádaným zbožím. Represe státního aparátu paradoxně lokální scéně pomohly, protože se díky nim podařilo zachovat její základní princip a tím je společenský protest. Soudržnost scény a to, že se punk nestal komerčním, bylo zajištěno tímto společným nepřítelem (Pixová, 2011).

Lidé, kteří chtěli punk hrát, poslouchat nebo tělesně vyjadřovat, museli mnohdy překonávat bezpočet překážek. Jako příklad mohou sloužit perlustrace, které prováděla Veřejná bezpečnost. Perlustrace spočívaly v tom, že příslušníci Veřejné bezpečnosti kontrolovali lidem občanské doklady na základě jejich nekonvenčního vzhledu a v případě, že doklady byly poškozené nebo nějakým způsobem nekompletní, tak dotyčného odvezli např. za město a on musel zpátky dojít pěšky apod. (Pixová, 2011).

Co se týče koncertů, jejich konání bylo utajováno, a když se Veřejná bezpečnost o nějakém dozvěděla, tak ho nekompromisně rozehnala. Pořadatelé i účastníci byli vzati do vazby a jejich vyslýchání bylo ponižující. Nicméně, za pomoci nejrůznějších ústupků a důvtipu se některým kapelám koncert oficiální cestou uspořádat podařilo. Přísnost úřadů ohledně pořádání koncertů se různila kraj od kraje. Nejtvrdí podmínky panovaly v Českých Budějovicích nebo v Ústí nad Labem, naopak nejliberálnější byla v tomto ohledu Praha. Ironické bylo, že díky těmto striktním opatřením se punk stal něčím speciálním a lákavým (Pixová, 2011).

Jako důkaz o neúspěšnosti těchto represí svědčí X. správa SNB (Vyhodnocení výslednosti práce v problematice mládeže), podle které uvádí, že v Československu se nacházelo 5185 lidí, kteří inklinovali k punkové subkultuře (Smolík, 2010).

Pozoruhodné je, že míra přísnosti režimu se různila i v rámci zemí dnešní Visegrádské čtyřky. V Československu byl režim ze všech čtyř zemí ten nejtuzší. V Polsku a Maďarsku se odehrávaly koncerty, jejichž uspořádání by u nás nebylo zdaleka možné. Další zajímavostí je, že v Budapešti byl obchod Honky Punky, což byl jediný obchod s punkovou módou v celém sovětském bloku (Pixová, 2011).

Když se punk dostal do českého prostředí, neměl politický podtext. Byly to až již zmíněné represe, které způsobily jeho zpolitizování. Tehdejšímu politickému režimu vadilo, že punk se nedal moc dobře zcenzurovat tak, aby byl vhodný pro socialistickou mládež. Vedle provokativního vzhledu punkerů a hudebního obsahu byl problém především s jeho syrovou upřímností, spontánností a tím, že představoval prostor pro svobodné vyjádření. Všechny tyto faktory vedly k tlaku ze strany politického režimu a punk se stal součástí undergroundu, tzv. podzemní scény (Smolík, 2010).

V druhé polovině 80. let vznikají významné hudební skupiny jako je např. Visací zámek, Hrdinové nové fronty, Plexis a další. V rámci této druhé vlny získává subkultura širší členskou základnu. V této době dochází také k postupnému uvolňování represí a provokativní punk slaví svůj opravdový nástup. V druhé polovině 80. let se objevují také první články a punk rockové ziny (Smolík, 2010).

Po roce 1989 už skupiny svobodně koncertují, vydávají svá alba a objevují se v médiích. Z „punkového stylu“ se stává další módní vlna a budí zájem některých módních návrhářů nebo kadeřníků (Smolík, 2010).

Subkulturní identita punkerů může být nyní volně demonstrována, ale na druhé straně nové možnosti způsobují, že mnozí subkulturu opouští. Část scény zaniká, a část se stává apolitickou a přestává být radikální. Ještě více než kdy dříve se stává důležitou samotná hudba (Pixová, 2011).

2.1.2 Punk po sametové revoluci

Odchod společného nepřítele znamenal, že punk ztratil soudržnost, odhodlanost, nadšení a mnohá z původních témat. Nově objevující se témata rozdělují subkulturu do odlišných skupin. Punk dnes tedy znamená pro každého něco jiného. I přes dělení na mnoho podskupin můžeme dnešní punk rozdělit na „punk hudební“ a „punk názorový“. Pro „hudební punk“ je důležitá hlavně hudba, móda a často bývá apolitický. Hudba spojená s tímto druhem punku je často líbivá pro mainstreamovou společnost. Samozřejmě hudba je středobodem i pro „punk názorový“, ale zde je hudba spíše kritická a stojí tudíž mimo komerční sféru. V obou skupinách lze najít členy starší i mladší věkové kategorie. Polarita tohoto dělení je ale nejvíce zřejmá u starších punkerů. Pro jednu část této skupiny se v kapitalistické společnosti punk stal víkendovou zábavou. Pro druhou polovinu je stejně jako v minulosti punk hnutím, které reaguje na situaci ve společnosti (Pixová, 2011).

Velká část lidí tedy v současnosti efektivně kombinuje normativní cíle jako vzdělání, kariéra či rodinný život. Tímto se rozšiřuje věkové spektrum členů subkultury. Z punktu, jako fenoménu mládeže, se tak stává životní styl, který se dá zkombinovat s požadavky dospělosti, ale na druhé straně se vytrácí některé původní subkulturní hodnoty a ideály (Pixová, 2011).

2.2 Subkultura

Klíčovým pojmem v této práci je pojem subkultura. Podle Heřmanského a Novotné (2011) jsou subkultury jedním z projevů různorodosti naší společnosti. Na jedné straně se vymezují vůči většinové kultuře, ale na straně druhé jsou i její součástí. V nejširším slovasmyslu jsou ve společenských vědách subkultury definovány jako skupiny, pro které je charakteristický specifický soubor norem, hodnot, vzorů chování a životního stylu. Jejich funkce spočívá v tom, že pro své členy představují jeden z důležitých prvků identity. Umožňují v rámci skupiny sdílet určitý systém hodnot a naplňují tak členům potřebu přináležet k nějakému společenství. Takto se dá např. sdílet hudba. Často to bývá hudba, která v sobě má nějaké ideologické poselství (Heřmanský a Novotná, 2011). Podle Novotné (2013) je sdílení hudebního stylu hlavní charakteristikou. Ideové poselství tohoto stylu spolu s dalšími prvky, jako jsou například vizuální atributy, může tvořit základ pro vytvoření subkulturní identity členů subkultury. Vytváření identity na základě hudby je typické pro tzv. hudební subkultury (Heřmanský a Novotná, 2011).

2.3 Subkulturní identita

Andes (1998) definuje identitu jako soubor významů aplikovaných na naše já v sociálních, rolích nebo situacích což definuje to, co znamená někým být. Subkulturní identitu považují Heřmanský a Novotná (2019) za pociťovanou, deklarovanou a praktikovanou příslušnost ke skupině nositelů té které subkultury, potažmo k souboru významů té, které subkultuře přiřkládaných a je podle nich „konstruovaná a opakovaně přehrávána každodenním jednáním, oděvem, zdobením a dalšími kulturními praktikami“. Heřmanský a Novotná (2019) uvažují o subkulturní identitě jako o situační, relační, kontextualizované a vyjednávané v sítích aktérů a vztahů. Aktéři se skrze svou subkulturní identitu vztahují k majoritní společnosti a zároveň ji vyjednávají v rámci té které subkultury

(Novotná, 2013). Podle Williamse nejsou (2011) sociální identity v rámci času a prostoru stejně relevantní nebo silné, ale jsou ovlivněny několika faktory, jako je například situace a její význačnost a také stupeň oddanosti jedince těmto identitám. Význačnost znamená, jak často jedinec vyvolává nebo „aktivuje“ identitu. Oddanost určité identitě také určuje, na jakém místě bude v rámci hierarchie význačnosti. Situace, význačnost a oddanost přímo ovlivňují sociální identitu a tím také to, jak chápeme sami sebe (Williams, 2011). Heřmanský a Novotná (2011) tvrdí, že identita je navenek vyjadřována stylem a žita skrze přijatou (internalizovanou) ideologii.

2.4 Subkulturní ideologie a subkulturní styl

Vyznávané hodnoty, normy a vyjadřované postoje nositelů subkultur by se daly označit jako subkulturní ideologie. Subkulturní ideologie se vyjadřuje skrze subkulturní styl (Heřmanský a Novotná, 2011). Heřmanský a Novotná (2011) tvrdí, že podle Dicka Hebdige se subkulturní styl skládá ze tří navzájem propojených prvků: vizáž, vystupování a slang. Kromě toho, že styl vyjadřuje subkulturní ideologii svého nositele, zároveň vyjadřuje jeho identitu jako člena subkultury. Styl ale není jen soubor předmětů, který lidé v určité subkultuře používají a oblékají. Styl se stává stylem díky tzv. stylizaci, což je aktivní užívání předmětů (buď k určitým činnostem nebo jako součást vizáže), a to vytváří pocit sdílené kolektivní identity se sdílenou ideologií a určitým chováním. I když jsou ideologie a styl na sobě vzájemně závislé, je mezi nimi také určité napětí. Je to způsobeno tím, že jednotliví členové kladou různý důraz na tyto dvě složky. Lidé, kteří jsou součástí subkultury již delší dobu, zpravidla upřednostňují ideologii a mladším členům jde většinou o styl. Tento rozkol je vnímám jako problém autenticity, případně jejího nedostatku. Starší členové si myslí, že mladší reprezentují subkulturu jen povrchně skrze styl a, vizáž a nejde jim o ideologii. Oproti tomu mladší členové si naopak myslí, že tím, že starší již nemají patřičné oblečení a vizáž, tak nedostatečně reprezentují příslušnost k subkultuře (Heřmanský a Novotná, 2011).

2.5 Autenticita

V rámci subkultury mnoho jedinců věnuje spousta času a úsilí kultivováním něčeho, co považují za autentický životní styl mimo mainstreamovou společnost. Tato autenticita zakoušená skrze subkulturu, má v jejich životě klíčový význam (Williams, 2011).

Autenticita může spočívat v různých typech nároků. Mohou být například rasové, genderové, geografické, kulturní nebo politickoekonomické. Autenticita má také sociopsychologickou dimenzi. Ta se týká rozporu postojů, z nichž jeden spočívá v tom být sám sebou a druhý v následování masových trendů. Lidé, kteří jsou součástí subkultur tvrdí, že jejich vlastní chování je vnitřně motivováno, a proto je autentické, zatímco chování ostatních není. Nárokování autenticity slouží k usazení lidí v identitách, které pro ně mají význam (Williams, 2011). Podle Heřmanského a Novotné (2019) je autenticita výsledek hromadění a odpovídající manifestace subkulturního kapitálu prostřednictvím subkulturního stylu, ideologie a praktik.

2.6 Subkulturní kapitál

Na přelomu tisíciletí se objevil nový koncept tzv. subkulturního kapitálu (Heřmanský a Novotná, 2011). Podle Heřmanského a Novotné (2011) Sarah Thornton popisuje subkulturní kapitál jako znalosti a předměty spojené s určitou subkulturou. Čím více jich člen subkultury má, tím větší je jeho prestiž. Na jedné straně je tím odlišen od mainstreamové společnosti a na straně druhé od členů jiných subkultur. Přítomnost a absence subkulturního kapitálu je to, co odlišuje člena od nečlena subkultury. Svůj význam má tedy jen v rámci dané subkultury a mainstreamovou společností není nijak oceňován. Každá subkultura má specifický subkulturní kapitál a není mezi jednotlivými subkulturami přenosný (Heřmanský a Novotná, 2011). Podle Heřmanského a Novotné (2019) je subkulturní kapitál je ukazatelem autenticity. Subkulturní kapitál se dělí na objektivizovaný (sbírka desek či účes) a inkorporovaný (znalost správného chování či jazyka) (Kuřík, Slačálek a Charvát, 2018).

2.7 Koncept oddanosti

Oddanost reprezentuje hloubku nebo úroveň zapojení jedince v subkultuře (Andes, 1998). Andes (1998) považuje punk za „ideální typ“ s jedním standardem chování, stylem a ideologií. Jedincova oddanost subkultuře závisí na tom, do jaké míry se přizpůsobí tomuto standardu. Oddanost se může v průběhu času u jedince prohlubovat nebo zmenšovat, ale může se měnit i v tom smyslu, že toto prohlubování (nebo zmenšování) může nastat v několika dimenzích nebo na různých osách. Může to být oddanost sociálním rolím, vztahům, normám atd. Oddanost je většinou konceptualizována z pohledu pozorovatele ve

vztahu k předpokládanému nspecifikovanému standardu chování (Andes, 1998). Andes (1998) ve své studii uvažuje o oddanosti z pohledu aktéra. Předpokládá, že oddaný člen bude jednat v souladu se svým individuálním standardem „punku“, ale podoby jeho oddaného chování se budou měnit. Punk jako ideální typ slouží jako standard pro punkovou identitu, takže čím více jsou jedinci oddáni tomuto standardu identity, tím více se budou chtít chovat v souladu s tímto standardem. Andes (1998) tvrdí, že když se o oddanosti a oddaném chování uvažuje z pohledu aktéra, a může tak vyjádřit oddanost různými způsoby, může se také měnit definice standardu pro punkovou identitu.

2.8 Punková kariéra

V souvislosti s konceptem oddanosti Andes (1998) vyvinula model punkové kariéry. Když se podíváme na biografii jakéhokoliv punkera, tak je zřejmé, že punk je spíše statutem dosaženým, než připsaným. Člověk se punkerem nerodí, ale musí se jím stát (Andes, 1998).

Ve většině případů lidé eventuálně opouštějí své punkové identity. Ti, kdo zůstávají aktivně zapojení v subkultuře ke třicítce, a dále jsou lidé, co se podílejí na organizační nebo kreativní úrovni (Andes, 1998). Andes (1998) rozděluje punkovou kariéru na tři fáze s tím, že její informátoři si připadali určitým způsobem predisponovaní inklinovat k punku. Tuto inklinaci k punku popisovali její informátoři jako pocit „odlišnosti“ od jejich vztažné skupiny a těmi jsou v tuto chvíli „normální ostatní“ neboli jejich vrstevníci, rodiče a obecně celá mainstreamová společnost. Přechod z jedné fáze do další spočívá v uvědomění si změny definice toho, z čeho se skládá punková identita a ve změně vztažné skupiny, například z rodičů na punkery. První fáze se nazývá rebelie. Jedinci se identifikují jako punkeři a punk pro ně znamená všechno, co je urážlivé nebo šokující v očích jejich vztažné skupiny, a tou jsou „normální ostatní“. Druhá fáze se nazývá přidružení. V této fázi se mění vztažná skupina. Jedinci se začínají považovat za členy subkultury. Punkeři se definují tak, jak je definují výzkumníci, a to jako subkulturu s charakteristickým životním stylem. Třetí a poslední fáze se nazývá transcendenci. V této fázi se jedinci často již neidentifikují jako punkeři a ani se nemusí nutně tak oblékat, poslouchat punk, chodit na koncerty a stýkat se s punkery. Punk definují jako systém hodnot a přesvědčení a záleží jim na vyjádření ideologické oddanosti subkultuře. Podle Williamse (2011) a jeho teorie o identitě, která je uvedena výše, tyto fáze punkové kariéry nefungují jako progresivní stádia, kdy člověk musí nejprve opustit jednu formu identity předtím, než si osvojí jinou, ale spíše, že tyto tři formy

identifikace koexistují.

2.9 Aspekty dospělosti

Bennet (2006 podle Davis 2012) zjistil, že u některých starších punkerů se ukazuje, že se dostali do fáze, kdy je punk viděn jako „životní styl“. Soubor přesvědčení a praktik, které jsou natolik zakořeněné v jedinci, že není potřeba je dramaticky utvrzovat skrze pozornost poutající vizuální projevy oddanosti, které využívají mladí punkeři. Punk jako životní styl vyžaduje potýkat se s nevyhnutelnými aspekty dospělosti. Davis (2012) mluví o třech: prvním je dospívání, druhým je kariéra a peníze a třetím jsou partneři a děti. Těmto „nevyhnutelnostem“ se starší punkeři přizpůsobují, tak, že punk je předefinován, protože jako politický nebo ideologický postoj může být začleněn do života dospělého jedince.

3 Metodologie

3.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Z vlastní zkušenosti vím, že na punkových koncertech v pražských klubech 007, Futurum a dalších, je mezi fanoušky vždy přítomná skupina punkerů, kteří se punkery stali již před rokem 1989. Někteří svou vizáží nezaprou svou subkulturní příslušnost, ale někteří naopak působí dojmem, že se na takové akci ocitli spíše náhodou, protože jejich image žádným způsobem nevyjadřuje příslušnost k punkové subkultuře. Zajímá mě tedy, jak tito lidé reflektují proměny své subkulturní identity od té doby, co se takto začali identifikovat, až do současnosti. Tento výzkumný problém se budu snažit zodpovědět pomocí následujících výzkumných otázek:

Jak reflektují starší punkeři proměny své subkulturní identity v průběhu své punkové kariéry?

Jakým způsobem se jim daří skloubit subkulturní identitu s aspekty dospělosti?

Dávají starší punkeři přednost subkulturnímu stylu nebo spíše subkulturní ideologii?

Jakou roli hraje subkulturní kapitál v rámci proměny subkulturní identity?

Výzkumné otázky jsem upravoval během výzkumu s tím, jak jsem vytvářel data a zjišťoval, na co se ještě musím přesně zaměřit, aby se mi co nejlépe povedlo porozumět mému výzkumnému problému.

3.2 Výzkumná strategie

Pro tento výzkum jsem zvolil kvalitativní výzkumnou strategii, protože mým cílem bylo prozkoumat úzkou a specifickou skupinu punkerů. Kvalitativní výzkum má induktivní logiku, postupuje tedy od jednotlivého k obecnému (Disman, 2011). Díky tomu má interaktivní charakter a to mi umožnilo flexibilně uzpůsobovat metodologii výzkumu, a mohl jsem tak zjistit všechny jevy, které se ve vybrané skupině vyskytují. V kvalitativním výzkumu probíhá tvorba dat a analýza současně, a tak jsem tyto jevy zároveň interpretoval a snažil se nacházet v dané skupině nějaké struktury, vazby a pravidelnosti. Mým cílem bylo porozumět sledovanému jevu z perspektivy aktérů a tento jev interpretovat (Novotná, 2018).

3.3 Techniky tvorby dat

Jako techniku tvorby dat jsem si vybral polostrukturovaný rozhovor. Cílem výzkumu využívajícího polostrukturovaných rozhovorů je hloubkové porozumění tomu, jakým způsobem relativně homogenní skupina aktérů interpretuje určitý segment sociální reality. Každý rozhovor byl specifický a situovaný. Ke každému informátorovi jsem přistupoval individuálně a vliv sehrály osobnostní charakteristiky jak informátora, tak moje, a také konkrétní okolnosti rozhovoru. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je, že zde neexistuje závazná struktura, a proto se mi lépe upřesňovaly otázky i odpovědi, a lépe jsem také sledoval objevující se motivy. Lépe se mi také odkrývala nová témata a mohl jsem tak jít co nejvíce do hloubky. Na druhou stranu kvůli absenci závazné struktury byla obtížnější analýza a realizace a přepis rozhovorů byl časově velmi náročný. Z povahy polostrukturovaného rozhovoru na mě byl kladen velký nárok na to ptát se, poslouchat, vzbudit důvěru apod. Je dobré si uvědomit, že skrze polostrukturovaný rozhovor nezjistíme věci, které nám informátor říct nechce nebo si je neuvědomuje, a roli zde také hraje jeho paměť. Polostrukturovaný rozhovor jsem zvolil, protože jsem chtěl zjistit, jaké mají moji informátoři názory, pocity a postoje a zajímalo mě jejich subjektivní porozumění sociální realitě a to, jak prožívají určité situace. Nejdříve jsem si rozpracoval výzkumné otázky do tematických okruhů, abych jsem se měl v rámci rozhovorů o co opřít. Poté jsem začal oslovovat informátory. Vždy jsem stručně objasnil svůj záměr a domluvil jsem se na místě rozhovoru. Rozhovory probíhaly z největší části v hospodských zařízeních a jejich výběr byl dle uvážení informátorů. Tak tomu bylo v šesti případech. Jelikož dva informátoři jsou moji příbuzní, tak se dva rozhovory odehrávaly v jejich domovech. Jeden informátor je z Mladé Boleslavi, tudíž bylo oboustranně výhodné uskutečnit videohovor. Rozhovory vždy trvaly přibližně osmdesát až devadesát minut. Fakt, že první dva informátoři jsou moji příbuzní, měl vliv na samotné rozhovory. Jako pozitivní vidím to, že panovala uvolněná atmosféra a informátoři se mohli více rozmluvit. Na druhé straně tím, že jsme příbuzní, mohli nějaké věci považovat za samozřejmé, a například je v rámci rozhovoru ani nezmínit nebo například úmyslně nějakou skutečnost zatajili, protože by nemuseli chtít, abych ji jako příbuzný věděl. Na začátku rozhovoru jsem se vždy představil a vysvětlil jsem, o co mi jde. Vysvětlil jsem informátorovi, že má možnost anonymizace a také kdykoliv odstoupit od výzkumu, a nechal jsem ho podepsat informovaný souhlas. Rozhovor jsem si s dovolením informátora nahrával na diktafon. Na začátku rozhovoru jsem se vždy snažil zaujmout, vzbudit důvěru a podpořit tak ochotu k rozhovoru. Pořadí témat a konkrétní formulace jsem přizpůsoboval vzhledem

k výpovědím informátora. Postupoval jsem od obecných otázek k prohlubujícím a argumentační otázky jsem si nechával na konec. Sociodemografické údaje informátora jsem nezjišťoval na začátku rozhovoru, ale v jeho průběhu. Na konci jsem poděkoval za informátorův čas i informace a domluvil jsem se s ním na možnosti ho znovu kontaktovat v případě nejasností. Ihned po ukončení rozhovoru jsem prováděl pasportizaci a do terénních poznámek jsem si zapsal údaje o rozhovoru: kde a kdy proběhl, sociodemografické charakteristiky informátora a také jsem reflektoval jeho průběh.

3.4 Výběr vzorku

Jako strategii výběru vzorku jsem zvolil účelový výběr, protože nejlépe odpovídá mému výzkumnému problému. V rámci účelového výběru jsem předem určil kritéria výběru jednotek do vzorku. Hlavním kritériem pro mě byla skutečnost, zda se moji informátoři začali identifikovat jako punkeři před rokem 1989, a nutností bylo, aby se stále účastnili punkových koncertů či jiných akcí s punkem spojených. V tomto kritériu spočívala homogenita mého vzorku. Sociodemografické charakteristiky (vzdělání, rodinné zázemí, povolání atd.) pro mě nebyly kritérii při konstrukci vzorku, protože jsem nechtěl vzorek více zužovat a myslím, že právě různorodost těchto charakteristik byla velkým přínosem vzhledem k mému výzkumnému problému. Při konstrukci vzorku jsem využil techniky nabalování, neboli snowball sampling. První dva informátoři jsou mými příbuznými, což ulehčilo realizaci prvních rozhovorů. Jeden z prvních informátorů mi dal tip na několik dalších potenciálních informátorů. Následně jsem je zkontaktoval a s tím, kdo měl zájem, jsem udělal rozhovor. Každý informátor mi dal většinou alespoň jeden tip na někoho dalšího atd. Nakonec můj vzorek čítal devět informátorů. Vliv na konstrukci a složení mého vzorku mělo jistě to, že prvním informátorem byla žena, a proto jsem dostal kontakty jak na další ženy, tak muže. Myslím, že kdyby byl prvním informátorem muž, tak by zastoupení žen v mém vzorku bylo mnohem menší. V mém vzorku bylo nakonec pět mužů a čtyři ženy. To je skoro genderově vyrovnaný vzorek, což mi umožnilo lépe ilustrovat perspektivu obou genderů. Vzhledem k výzkumné strategii zastupoval můj vzorek výzkumný problém, a ne populaci jednotlivců.

3.5 Analytické postupy

V rámci kvalitativního výzkumu není analýza jednou z pozdějších fází výzkumu, ale prostupuje celým výzkumným projektem. Data jsem tedy v rámci kvalitativního výzkumu analyzoval od prvního dne výzkumu. Metodologicky vychází moje analýza ze sociologické tradice, která považuje text za okno do zkušeností jedinců. Konkrétně se jedná o tématickou a obsahovou analýzu založenou na segmentaci a kódování. Výhoda analýzy dat založené na segmentaci a kódování spočívá ve snadném nalézání vzorců a pravidelností mezi případy. Na druhé straně dochází k fragmentaci dat a celkový kontext již není tak patrný (Heřmanský, 2010). Nahrávky rozhovorů jsem vždy co nejprve redukoval tak, že jsem je převedl do písemné podoby pomocí doslovné transkripce. Poté jsem za pomoci programu ATLAS.ti souběžně prováděl procesy segmentace, kódování a poznámkování. V rámci segmentace jsem si rozčlenil analyzovaný text na části neboli jednotky analýzy. Tyto segmenty jsou v mém výzkumu většinou tvořeny několika větami, ale v některých případech i jen jednou větou. Otevřené kódování mi posloužilo k popisu, rozřídění a zestručnění dat. Ke každému segmentu, který se nějakým způsobem vztahoval k mému výzkumnému problému a výzkumným otázkám, jsem přiřadil kód. Kódy jsem také přiřazoval segmentům s novými tématy, která se během výzkumu objevovala. Když mi přišlo, že je nějaký jev zajímavý a mohl by mít potenciální využití v rámci výzkumu, přiřadil jsem mu také kód. Kódy zpravidla tvořilo jedno slovo, v některých případech šlo o slovní spojení. Od začátku tvorby dat až po zpracování výzkumné zprávy jsem prováděl poznámkování, v rámci kterého jsem si zapisoval úvahy a předběžná vysvětlení dat, a předběžně jsem je interpretoval. Poznámkování mi pomohlo integrovat získaná data do interpretativních závěrů.

3.6 Hodnocení kvality výzkumu

Při hodnocení kvalitativního výzkumu je potřeba zohlednit jeho specifickou. V tomto ohledu existují dvě možnosti: buď můžeme přeformulovat klasická kritéria kvantitativního přístupu jako jsou validita, spolehlivost, objektivita a zobecnitelnost, nebo se vytvářejí nová kritéria, která více zohledňují specifickou kvalitativního výzkumu (Hendl, 2005). Hendl (2005) popisuje jeden z těchto nových systémů kritérií, a to kritéria podle Lincoln a Guby. Konkrétně se jedná o „důvěryhodnost“, „přenositelnost“, „hodnověrnost“, a „potvrditelnost“. Důvěryhodnost jsem se snažil zajistit tak, že jsem studii věnoval v rámci bakalářské práce dostatek času a nesnažil jsem se výzkum nějak urychlit. Dále jsem výzkum

pravidelně konzultoval s vedoucím bakalářské práce, aby se odhalila případná bílá místa. V rámci přenositelnosti jsem se snažil, abych v rámci zprávy poskytl taková data, která by se dala využít pro případ podobný tomu mému. Kritérium hodnověrnosti zajišťovala pravidelná konzultace s vedoucím práce týkající se procesu získávání poznatků. V rámci potvrditelnosti se kontrolovala objektivita studie, neboli vlastní proces výzkumu a zároveň také získané poznatky. Toto bylo zajištěno revizí zprávy nejen vedoucím práce, ale také jejím oponentem (Hendl, 2005). V rámci výzkumu jsem rovněž neustále evaluoval jeho proces, abych zkoumal to, co doopravdy zkoumat chci. To zajistilo velkou validitu, avšak platí to jen pro mnou zkoumaný vzorek (Novotná, 2017).

3.7 Etické otázky výzkumu

V empirickém výzkumu je potřeba vyvažovat dvě roviny: snahu o dosažení vědeckého poznání a práva osob, které jsou zkoumány. Všichni aktéři výzkumu byli tedy informováni o cílech a průběhu výzkumu, využití dat a možných důsledcích účasti ve výzkumu. Aktérům jsem sdělil, že mohou kdykoliv ukončit svou účast ve výzkumu. Data prezentuji bez spojení s konkrétní osobou a zachoval jsem anonymitu informátorů tím, že jsem změnil jména za pseudonymy. Anonymizováni byli také lidé, které zmiňují moji informátoři. Změnil jsem také názvy hudebních skupin, které by mohly být nějakým způsobem spojovány s mými informátory nebo lidmi, které moji informátoři zmiňují. Nenarušoval jsem soukromí osob více, než bylo nutné. Dodržoval jsem všechny podmínky stanovené informátorem. Vše zmíněné bylo vždy vyjednáno s informátorem skrze písemný informovaný souhlas. Také jsem se snažil, abych si vytvořil co nejlepší vztah s informátorem (Novotná, 2017).

V použitých výpovědích jsem ponechal nespisovné výrazy a vulgarity, protože se domnívám, že vzhledem k tématu výzkumu to takto působí autentičtěji.

4 Empirická část

4.1 Cesty k punku

V této části práce se budu snažit získat odpověď na svůj výzkumný problém a to skrze zodpovězení mých výzkumných otázek. Aby bylo lépe pochopitelné, jakým způsobem se u punkera mění jeho pojetí punku, musím se nejdříve podívat na úplný začátek. Tím nemyslím to, jak probíhal jeho první kontakt s punkem nebo to, jak se punkerem stal, ale jak se punkerem vůbec mohl stát. Andes (1998) popisuje, že její informátoři si připadali být „odlišní“ od většinové společnosti, a proto také cítili, že sdílí cosi společného s punkovou subkulturou. V této kapitole chci ukázat zda si moji informátoři myslí, že nějakým způsobem mohli inklinovat k punku.

Marta (51 let): *Já jsem byla takový strašně vzpurný dítě, který jako vlastně, když rodiče mi něco dejme tomu řekli, nařídili a já jsem se cejtila jako, že jsem jako v právu, nebo, že prostě nemaj pravdu, tak v tu ránu už jsem se hrozně jakoby zatvrdila, a přestala jsem s nima jakoby komunikovat, a prostě úplně jsem se, že spíš sem taky byla jako taková, že spíš sem si chtěla dělat, co jsem chtěla podle sebe, aby mi nikdy nikdo jako furt nekomandoval, že jo, nebo neporoučel, ale to se teda samozřejmě nelíbí nikomu, ale myslím si, že určitě jo, a, že sem tak byla hrozně tvrdohlavá, a myslím si, že to bylo jako, no. Nějaký jako dispozice k punku.*

Hana (48 let): *No, takže prostě nebo taková i v tý škole, když byli prostě nespravedlivý za něco, tak jsem se s nima jakoby nějakým způsobem dohadovala, což se nikomu nelíbilo, prostě ty, pokud chceš někde bejt, tak musíš poslouchat, a to se mi nelíbí. Poslouchám do tý chvíle, dokad' se ke mně chovaj prostě slušně a spravedlivě.*

U Hany a Marty můžeme pozorovat, že při otázce ohledně toho, zda se cítily nějak predisponovány k tomu inklinovat k punku, obě vzpomínají na své dětství a mluví o svých osobnostních vlastnostech. Obě mluví o tématu vzdoru, který je pro punkovou subkulturou základem.

Lukáš (52 let): *No spíš na tý základce jsme tak jako, to bylo pár lidí, který jsme se vždycky snažili nějak vodlišovat. Já nevím v 6. třídě jsme se nějak s tím Janem Novákem, jsme tenkrát poslouchali Kissáky, že jo, ty byly celý pomalovaný. Pak sehnal někde divadelní líčidla, tak jsme se normálně namalovali jako Peter Chris, a von byl tenkrát jako Stanley, a tak jsme takhle běhali po sídlišti. Na nás lidi koukali jako, co to je za blázny. Prostě zkoušeli jsme*

všelijaký kraviny jako, nějak se prostě vymykat jako vzhledem, ale vo punku jsme v tý době nic nevěděli.

Ota (54 let): Nevim, jak k tomu člověk vůbec přide, jakože si chtěl bejt originální a chtěl ses odlišit, možná, jo.

U Lukáše se dá sledovat podobný případ, kdy svou inklinaci k punku připisuje také svým osobnostním vlastnostem, ale s tím rozdílem, že místo vzdoru mluví o touze se odlišovat od ostatních s tím, že určitou roli tu také sehráli jeho kamarádi. Individualistická touha se odlišit je také jeden ze základních pilířů punku. Podobně o tom přemýšlí také Ota, který inklinaci k punku přisuzuje touze po individualitě.

Jan (50 let): Jako prostě sem k tomu byl jako predisponovanej v okamžiku, kdy se narodim do jediný rodiny v regionu, která prostě odmítá jako přistoupit na nějakej.

Pro doplnění kontextu přidávám ještě jednu Janovu výpověď.

Jan (50 let): Já jsem se narodil do rodiny, která až do půlky 70. let vodmítala vstoupit do zemědělskýho družstva, čili naši přestali dělat soukromý zemědělství vlastně rok předtim, než jsem šel do první třídy jo, takže já jsem jako byl z vypečené rodiny, která do toho systému vůbec jako nezapadala.

Jaroslav (50 let): Moje babička byla takovej ten pankáč, asi babička spíš. Jo, jo, moje babička, ta mi to dala, vona strašně nenáviděla komunisty prostě, ale vona i nenáviděla Hitlera, von jako zavřel mýho dědu vlastně, byl v koncentráku můj děda a vona prostě to brala takový, že vona nadávala na politiku kudy chodila, „sviňe komunistický“, ty vole, „Hitler, to je to samý“, a vona říkala, v tý době, to mi říkala, když sem byl malej kluk, co komunisti dělali. Já jsem třeba šel ze školky a ona mi říká „co to máš?“ A já říkám „babičko to mám V.I. Lenina na vobrázku.“ „To je ta svině diktátorská.“ „Ne, ne, babičko ten Lenin byl hodnej, nám to říkali ve školce, měl rád děti a leží v mauzoleu, a lidi se na něj choděj koukat“, a babička „hovno, sviňák zasranej, zkurvenej, vyvraždit nechal celou carovu rodinu“, a teď mi to začla všechno tohle říkat a já nevěděl, co to je a říkám „baba se zbláznila“, rozumíš... takže tohle byl ten.

Informátoři Jan a Jaroslav, stejně jako ostatní, hledají své případné důvody inklinovat k punku ve svém dětství. Rozdíl je zde v tom, že místo osobnostních vlastností mluví spíše o svém rodinném původu či zázemí. Jan připisuje svou inklinaci k punku tomu, že se narodil do politicky nepřizpůsobivé rodiny. Podle Jaroslava to byla jeho babička, která ho svým politickým postojem a svými názory ovlivnila už jako dítě. Nicméně, i když jsou u těchto

dvou informátorů důvody inklinovat k punku viděny spíše ve výchově nebo rodinném zázemí, než v osobnostních vlastnostech, opět můžeme pozorovat již zmíněné téma vzdoru, ale v jiném kontextu.

Václav (50 let): *U nás doma se v průběhu mého dětství občas mluvilo o politice, rodiče zmiňovali, že jejich život ovlivnily určité politické nespravedlnosti, babička mi zase vyprávěla o hrůzách, které rodina mého táty prožila, coby utečenci před fašisty (přestože mi nikdo nevysvětlil, že hlavní důvod proč před nimi museli utíkat, byl ten, že byli židé)... moje (tehdy patnáctiletá) ségra si už v mých cca deseti letech pouštěla z kazety Karla Kryla (tehdy "zakázaného" interpreta), táta po večerech poslouchal v rádiu "Hlas Ameriky", většinou u okna v kuchyni, aby měl jistotu, že to není slyšet ve vedlejších bytech...ale žádná "disidentská" rodina jsme rozhodně nebyli, to ne. Možná jsem skutečně, jakýmsi vnímáním tohoto všeho z mých rodičů i prarodičů, vycítil určitý odpor ke zlu, násilí, válce, nespravedlnosti či diskriminaci, jaksi podvědomě. Je to možné. Nikdy jsem o tom do větší hloubky nepřemýšlel... Ted' jsem si, ale uvědomil ještě jednu věc – já jsem se dost brzy naučil číst a od nějakých pěti let jsem hltal knížky...to, co bylo tehdy populární. Napřed Ferdu Mravence, potom Neználka, následně vše od Karla Maye, Julese Vernea, potom Foglara, Hemingwaye... atd. atd., a když si to tak vezmeš, všechna tahle literatura silně odkazovala k ideálům spravedlnosti, rovnosti, míru atd. Možná mě tohle ovlivnilo víc, než jsem si do dnešního dne uvědomoval.*

U Václava můžeme pozorovat, že jeho možnou inklinaci k punku mohlo způsobit jeho rodinné zázemí a témata, kterým byl kvůli němu jako dítě vystaven. Opět je zde vidět téma vzdoru proti negativním aspektům společnosti. Toto mohlo být ještě posíleno Václavovým zájmem o literaturu, která také odkazovala na společenská témata.

Po položení této otázky se všichni informátoři pokusili zamyslet, zda například nějaká jejich osobnostní vlastnost nebo životní zkušenost mohla být příčinou toho, že se začali identifikovat jako punkeři. Všichni informátoři, v rámci tohoto hledání možných důvodů inklinovat k punku, začali mluvit o svém dětství.

Segmenty se dají rozdělit do dvou celků. Jedna část informátorů připisuje možné důvody své inklinace k punku určitým osobnostním vlastnostem. Tito informátoři popisují, že už v dětství byli netolerantní vůči nespravedlnosti proti své osobě. Jeden informátor také mluví o tom, že si vždycky chtěl dělat věci po svém, a o umíněnosti jako své osobnostní vlastnosti. Část informátorů také přemýšlí o své touze se odlišit a být originální, jako o

možném důvodu k tomu mít sklon stát se punkerem. Někteří informátoři připisují svou možnou inklinaci k punku spíše rodinnému zázemí. Jeden z informátorů v rámci rozhovoru začal vyprávět o své rodině, které se za socialismu podařilo dlouhou dobu nevstoupit do zemědělského družstva. V souvislosti s možnou inklinací k punku jeden informátor vypráví také o nekonvenční výchově svou babičkou. Další informátor popisuje, že v rámci svého rodinného zázemí, byl vystaven určitým podmínkám, které formovaly jeho osobnost a mohly způsobit, že punk pro něj byl lákavým. Výpovědi ukazují, že v určitém smyslu všichni informátoři jistou odlišnost popisují, dá se tedy pozorovat jistá shoda s teorií Andes (1998). Ve výpovědích se také objevuje v různých variantách téma vzdoru, který je pro punkovou subkulturu klíčový.

Cílem této kapitoly nebylo ukázat, že určité osobnostní vlastnosti, rodinné zázemí nebo případně typ výchovy znamenají, že se jedinec stane punkerem, ale spíše ukázat, jak aktéři sebe sama v souvislosti se svou punkovou identitou nahlízejí, skrze jaké okolnosti si punk přisvojují.

4.2 Punkové počátky

V této kapitole se budu snažit ukázat, jak u mých informátorů probíhal první kontakt s punkem a také jak se následně začali identifikovat jako punkeři. Zároveň také uvedu jejich důvody, proč se punkery stali.

Ota (54 let): *No já jsem se dostal k punku nějak částečně přes ten skate. Jsme čuměli, tam někdo přitáh nějaký časák Action new, já nevím, co to bylo, Thrasher možná už byl v té době, že tam byli jako vždycky ty máničkovské kapely a pak najednou byli všichni vostříhaný, tak jsme potom tak pátrali, a to bylo tak jedno. A druhý jsem řádk, na učňáku nám taky najednou se řádk vytvořila taková partička, takový ty, většinou to byly máničky bejvalý, někdy i pár diskotékovejch a všichni jsem se vostříhali, a pak ještě třetí model pak jsem měl takovýho kámoše v Malešicích, a s tím jsem to tak nějak, ten taky furt přemejšlel jestli se má vostříhat na ježka nebo jestli si má nechat narůst vlasy do půl pasu anebo si nechat tu trvalou. „Trvalý trapný“. Tak jsme to nějak dali do kupy takhle různě.*

Lukáš (51 let): *Takže k punku, jednak jako to bylo na základce, probleskovaly takový zprávy vo tom, že něco takovýho existuje. To byl vlastně rok osmdesát, až osmdesát jedna. Ještě jsem znal právě bráchance Čerta a už jsme tenkrát jezdili nějak na skejtu a najednou takový ty máničky, který poslouchaly nějaký heavy metal a takový ty, prostě tyhle ty kapely, tak*

najednou začaly mluvit vo Sex Pistols a to je takovej divnej název jako... no a pak nějak se to zlomilo, a jsem vlastně měl kámoše Jana Nováka, kterej potom hrál v HYR a v Depu, ale předtím jsem spolu měli takovou kapelu na základce, no, najednou v létě prostě v osmdesátym druhym najednou vidim Nováka, si to vykračuje v červených kalhotách a v nějaký vepřovici takový jako pomalovaný, vocvočkováný a vostříhanej, nakrátko, takovej jako rozsuchanej. No tak říkám „co to je?“ „Ty vole to je punk.“ Tak se mi to začalo líbit, tak jsem to začal tak nějak napodobovat, tady tyhle věci a začal jsem si shánět muziku no.

Daniela (49 let): No u mě to začalo tím skateboardem a bruslema. Já jsem bydlela, naši maj barák pod Strahovem, takže já jsem jezdila ze školy nahoru a tam byl jeden kluk, kterej jezdil s bruslema nahoru na Strahov na ůčko, takže sme se seznámili, a já jsem si pořídila skateboard, to byl ještě takovej ten umělohmotnej no, a jezdili sme na skateboardu a já jsem pak měla brusle, takže sme jezdili spolu a tam byla celá ta parta, ten Čert, jak si psal a ten je bezvadnej. Takže tyhle ty lidi no, a tam už to začlo ty účesy, a ta pankáčská jakoby hudba a ten styl.

Část informátorů popisuje, že jejich první kontakt s punkem a to, že se následně staly punkery, bylo způsobeno tím, že provozovali skateboarding. Prostředí skateboardové komunity zapříčinilo, že byli vystaveni punkové image, ať už skrze tištěné médium nebo se přímo setkali s někým, kdo už prvky této image využíval. Jako další impuls zmiňují moji informátoři lidi, kterým se v té době říkalo máničky. Některé máničky je upozornily na punk jako hudební styl, nebo byli vystaveni poprvé punkové image právě proto, že máničky začaly využívat její prvky. V neposlední řadě někteří moji informátoři také popisují vliv svých přátel na to, že se takto začali identifikovat.

Václav (50 let): Na konci základky, protože já jsem chodil na základku právě s Lukášem Valentou a s Martinem Fricem, kterej hrál v kapele, jestli se nepletu, HYR a vlastně, a chodil sem do školy na základku s Janem Novákem, kterej taky hrál možná i v těch HYR a taky hrál potom třeba v Depu, a tohle a tak sem jako už, tak jako se setkal z lidma, který jakože s tím punkem už koketovali nebo do něj byli přímo zapojený, ale já sem teda, protože mě strašně chytly jako tvrdý big beatový kapely koncem 70. let a začátkem 80., tak já jsem poslouchal metal a vlastně na přelomu základky a gymplu, přestože mě bylo jako třináct, tak sem byl jako jeden z nej už lidí v Praze, kterej se nejvíc vyznal v metalu, sem byl úplně magor a fakt sem chodil na burzy prostě každou neděli a sjížděl sem desky, sháněl jsem časáky Metalhammery prostě a tohle no, a to prostě bylo když mě bylo těch 13-14 let no, ale když sem potom začal bejt... chodit na gympl tak sem se tam seznámil se spolužákama z vedlejší

třídy, který byli pankáči a který prostě měli jako „spikes“ vlasy trochu, tak jako v rámci toho, co tehdy bylo možný a jako fakt byli to takový ty HC pankáči, už takový ty tvrdší, nebylo to prostě, nesjížděli já nevím Clash nebo takovýdle kapely jako třeba ten Martin Fric nebo ten Jan Novák, a nebo ten Lukáš Valenta, ale sjížděli už fakt jako takový ty věci jako Exploited, GBH, UK Subs a Dead Kennedys, přičemž vlastně my sme se tak jako špičkovali vždycky na chodbě vo přestávkách s těma klukama, jakože voni říkali „fuj metalisti“ a já jsem říkal „fuj pankáči“, a ze srandy, jsme se tam jakoby prali a fakt jako ze srandy a vlastně mezi náma byl, dá se říct velice dobrej jako vztah, protože sme cejtili nák, asi sme vycejtili, že sme tak trochu na podobný straně barikády, že jako chcem trochu jako mimo ten hlavní proud no, a samozřejmě, protože sem byl zvědavej, tak sem si od nich pučoval kazety, možná i nějaký vinily a začal sem ty kapely poslouchat, a zjistil sem, že jako, ač některý písničky jsou fakt jako hodně jednoduchý takže vlastně některý ty songy jsou skvělý, že to je hroznej nátěr, nejdřív mě zaujaly právě spíš takový ty GBH a Exploited, protože hrály rychle, trochu mě to připomínalo ten metal.

Václavova výpověď svědčí o tom, že tehdejší scéna byla úzce propojená, protože Václav byl punku poprvé vystaven skrze stejného člověka jako informátor Lukáš. Nicméně, než se ale stal punkerem, oslovil ho hudební styl metal. Později byl punku vystaven znovu při studiu gymnázia. Oslovila ho individualita s punkem spojená a začal si půjčovat punkovou hudbu. Líbila se mu také z důvodu toho, že mu některé skupiny částečně připomínaly metal.

Jaroslav (50 let): *Tak já jsem se na to dostal díky mojí sestře, protože mám vo čtyři roky starší ségru a vona k nám vodila domu kamarádky. Já jsem chodil řeknu, do osmý třídy, a voni k nám chodily dělat mejdany domu, a prostě chodily rozcuchaný, rozčepejřený, a holky chodily v těch 80. letech prostě takhle, a ta její kamarádka byla nějaká kadeřnice prostě, a říká „hele tvýmu bráchovi by strašně slušelo číro“, říká, a vona říká „prosimtě vůbec mu to neříkej“, ty vole, a teď mi to začla vysvětlovat, že ten její kluk je pankáč a jestli vim, co to je, a že nosí kohouta na hlavě, a já říkám „to sem v životě neviděl“, tak mi to ukazovala jak to vypadá z těch mejch vlasů, prostě z těch mejch vlasů sem měl takovou tu patičku debilní, ty vole, což všichni dřív nosili, tak mi z toho uplácala to číro a mě se to líbilo, tak sem jí řek, ať mi to vostříhá, tak mi udělala prostě proužek na hlavě, že jo, a měl sem číro jak pádlo, protože já jsem to měl dlouhý ty vlasy, takže sem to měl, já nevím, řeknu patnáct až dvacet centimetrů číro.*

Hana (48 let): *Moje sestra, ještě jakoby s kámoškou, jsme byly kamarádi tady na vesnici, na Suchdole. Pak za první, nás tyhle lidi fascinovali a když se nám někdy stalo, že jsme potkaly takovýho člověka takhle na ulici a ještě jsme vůbec nevěděly, vo, co jde tak mě to prostě zajímalo, co to je za člověka nebo, proč, a svým způsobem mě to jakoby, už prostě mě lákalo poznávat takovýhle zvláštní lidi. No a pak jsme, nevím jak to přesně bylo, prostě, jestli jsme se vydaly někam na nákej jakoby, ne koncert, ale spíš tenkrát byly ty diskotéky, kde se teda tyhle lidi scházeli, ale spíš už tam poslouchali tuhle hudbu, protože většinou nákej údajně ten diskžokej, už tam nepouštěl náký prostě diska, ale tuhle hudbu.*

Jaroslav a Hana ukazují, že další ze způsobů, jak se moji informátoři dostali k punku, souvisí s jejich sourozencem. Popisují, že ten je buďto představil dalším lidem, kteří už punk znali nebo společně s ním byli punku vystaveni a začali vyhledávat místa, kde se punkeři již scházeli.

Jan (50 let): *Můj první kontakt s punkem byl z německý nebo rakouský televize, na přelomu 70. a 80. let, plus z nějakých nahrávek starších sourozenců a jejich spolužáků, takže to byl nějaký ten jako můj první kontakt s tou subkulturou, plus nějaký jako články, co v té době vycházely, když člověk jako malej viděl ty fotky toho Sida s tím trikem s hákáčem, což bylo jako pro někoho, kdo už jako vod toho dětství nějak nezapadal, jako do té mainstreamový lajny, nejvíc.*

Za to, že poznal punk vděčí sourozencům částečně i Jan. O punku se dozvěděl z části také z médií. Jan popisuje sebe sama jako individualistu, a proto byl pro něj punkový vizuál velmi lákavý.

Marta (51 let): *Žákej osmdesátej rok no, a od té doby jsme se jako urputně snažili jako jakkoliv, když třeba někdo ze základky třeba jel do Anglie na nákou akci, co se teda smělo, že jo s rodičema nebo tohle, který teda paradoxně komunisti byli, tak jsme je přemlouvali, aby nám přivezli pohlednice s pankáčema z Londýna, jakože to bylo něco nebo náký časopisy, kde by byli pankáči. Prostě jsme hrozně chtěli se o tom dozvědět a aspoň, když už ne to zažít úplně hned, tak aspoň si prohlížet časopisy, že jo, a prostě číst si něco vo tom nebo prohlížet a tak, ale jako ve dvanácti to byl první pankáč, ale hned jsme věděli, že to je vono a že tudy pudeme prostě. Už to v té hlavě prostě bylo okamžitě, no, a vlastně pak když jsem byla na učňáku tak ještě jsem se seznámila s jedním klukem, kterej byl teda z Boleslavi, ale byl to taky pankáč no, a tak s tím jsem spolu taky chodili asi, já nevím, dva roky no, a*

ten taky jako. Spousty kazet měl a všeho, takže taky sme to tak ňák všechno, takže to bylo dobrý, že jsme se scházeli vlastně i v tý pražský, jakoby komunitě, ještě s lidma z jinech měst.

Marta popisuje, že ji velmi oslovil punkový vizuál a sama si o punku vyhledávala informace. Později, když navštěvovala odborné učiliště, tak navázala vztah s člověkem, který již punker byl a naplno se začlenila do subkultury.

Monika (51 let): *Viš u nás ten punk byl takovej prapodivnej, chtěli sme bejt jinde a máničky, jo ty byly fajn, ale to číro přece jenom jako, fakt to víc prudilo, a já jsem měla spoustu kamarádů pankáčů, a dlouhý vlasy, a oni mi vždycky říkali „ty vole tak se k nám dej, ty vole, vostříhej se, vo co jako go?“, A já jsem říkala „hele jako dokud nebudu mít důvod tak do toho nejdu“, no a pak sem byla na jednom konzíku, a při výslechu mě vostříhali nůžkamana na plot, takový ty „fik“, no prostě, když sem vylezla, tak sem vypadala jako Maruška Kudeřiková, tobě to asi moc neříká. Roštěnka, kterou fašisti zabili, no prostě tak, a vylezla sem z tý fízlárny, a říkám „jo to je přesně ta chvíle“, a kamarádka dělala v pánskym kadeřnictví, tak sem za ní v tom Sokolově šla, a říkám „hele vybrat strany a pořádně natupírovat a zlakovat“, a když sem vylezla z toho kadeřnictví, tak sem potkala toho policajta, co mi ustříh ty vlasy a věř mi, že ten jeho ksicht, to bylo k nezaplacení.*

Mezi ostatními výpověďmi vyčnívá ta Moničina. Monika popisuje, že se s punkery již vídala, ale zatím si například nepřisvojila jeden ze základních atributů punkové image, a tedy účes nazývaný číro. Byly to až tvrdé represe socialistického státního aparátu, které jí daly důvod k přisvojení si tohoto prvku punkové image. Tímto se nám nastiňuje téma represí, které byly důvodem k částečnému zpolitizování scény. Tomuto tématu se budu více věnovat později.

Vybrané výpovědi ukazují několik způsobů, jak se moji informátoři poprvé setkali s punkem, a také jak se následně takto začali identifikovat. V těchto procesech sehrálo roli několik různorodých faktorů.

Nejčastěji skloňovaným termínem v souvislosti s prvním kontaktem s punkem a následnou identifikací jsou vzdělávací instituce. Jedná se jak o základní školy, tak odborná učiliště, a v jednom případě i gymnázium. Někteří informátoři se poprvé dozvěděli o punku skrze své spolužáky na základní škole. V rámci odborného učiliště, případně gymnázia, se moji informátoři buďto seznámili s někým, kdo se už jako punker identifikoval nebo se v rámci většího kolektivu společně s dalšími lidmi punkery stali. Dalším často se objevujícím prostředníkem jsou sourozenci a přátelé. U některých mých informátorů to byli

jejich sourozenci, kteří jim punk představili. Jeden informátor se dokonce punkerem stal společně s jeho sourozencem. V podobném duchu fungovali v tomto procesu i přátelé mých informátorů, ti je upozornili na punk změnou své image nebo se společně s mými informátory punkery stali. Část mých informátorů zmiňuje v souvislosti s jejich prvním kontaktem s punkem, a následnou identifikací, také skateboarding. Někteří informátoři provozovali skateboarding a byli tak součástí skateboardové komunity. Právě v rámci této skupiny byli vystaveni punkovému hudebnímu stylu a punkové image. Také je důležité podotknout, že několik informátorů zmiňuje určitý typ lidí, kterým se v té době říkalo máničky. Jeden informátor popisuje, že máničky ho na změnu image upozornily a případně se spolu s ním punkery staly. Další informátor popsal, že to byly máničky, které ho upozornily na punkový hudební styl. V neposlední řadě sehrála roli také média. Někteří informátoři se poprvé o punku dozvěděli skrze časopis nebo zahraniční televizní stanici. Objevil se i způsob, který vybočuje mezi všemi ostatními výpověďmi. Jeden informátor si přisvojil punkovou image až poté, co byl násilně ostříhán veřejnou bezpečností. Tímto se nastiňuje téma tvrdých represí socialistického státního aparátu, které přinutily punkery zaujmout opoziční postoj proti režimu (Pixová, 2013).

Tomuto tématu se budu více věnovat v následující kapitole. Výše jsem popsal všechny různé způsoby, jakými se moji informátoři poprvé setkali s punkem a jak se následně takto začali identifikovat. Četnost všech zmíněných faktorů u mých informátorů v nejrůznější míře variuje. Dalo by se shrnout, že nejvýznamnější roli v tomto procesu prvního kontaktu s punkem a následné identifikace, sehrály sociální sítě a vzdělávací instituce, případně sociální sítě v rámci těchto institucí.

4.3 Předrevoluční punk

Co vlastně punk představoval pro takto se identifikující lidi v předrevolučním Československu? V této kapitole se podívám na to, jak lidé reflektují, co pro ně punk znamenal v rámci represivního prostředí socialismu.

Ota (54 let): *No tak hudba, móda, provokace.*

Jaroslav (50 let): *Protože lidi se nás báli, některý se báli, některý se nám vysmívali, prostě byla sranda a provokovali sme prostě, a ta muzika, prostě bylo to úplně něco jinýho, ten punk vlastně nikdo neznal, paráda. To byl ten začátek asi, no.*

Ota a Jaroslav popisují, že punk pro ně znamenal hlavně provokaci většinové společnosti. Vedle provokace pro ně samozřejmě punk znamenal také hudbu a vizáž. Obojí bylo nové a lákavé a mimo tehdejší mainstream. Právě punková vizáž a móda byly nástroje provokace.

Václav (50 let): *Prostě pro mě to byla spíš taková, mě na tom bavila ta hudba a prostě nějaká zajímavá myšlenková směr, kterej byl v té době neotřelej a velice neobvyklej.*

Jan (50 let): *Směs věcí, který byli na jednu stranu určitým jako vyjádřením toho, že du proti tomu jakoby oficiálnímu proudu, ať už společenskému nebo politickému, vymezuju se proti němu a zároveň to byl prostě rock'n'roll, kterej mě jako hluboce oslovil tím hudebním sdělením a i jako něco, co jako člověku otvíralo spoustu, jako věci k přemýšlení a zároveň to byla jako docela zábavná subkultura.*

Václava a Jana kromě hudební a vizuální stránky punku už tehdy oslovilo samotné sdělení punkové hudby. Dá se tedy konstatovat, že už tehdy pro ně měla význam subkulturní ideologie.

Lukáš (52 let): *No v té době to pro mě bylo jako největší exhibice, která může bejt jako, prostě ses úplně vodlišoval od všech ostatních jo, prostě najednou nějaký rozervaný počmáraný triko, prostě kožená bunda nebo něco barevnýho na sobě, barevnou hlavu.*

Daniela (49 let): *No v té době to bylo prostě ta svoboda, no vyjádření sebe sama, a hudba, a prostě lidi a koncerty, plno věcí bylo zakázanejch, třeba i ty koncerty, takže to taky mělo svoje kouzlo.*

Marta (51 let): *Pro mě to znamenalo, že i když člověk žil v takovýhle jako hrozný zemi v tomhle režimu, tak si připadal strašně svobodnej jakoby uvnitř jo, že si říkal, ty jo. Bylo to jako taková forma protestu.*

Hana (48 let): *To byl velkej vzdor proti tady všemu. Tomu režimu, tomu, jak se k nám chovaj vlastně ty fízlové, i když nic neděláš, takže v podstatě bylo jedno, jestli ty je budeš srát nebo něco dělat a nebo budeš v klidu, protože si něk vypadal a už si byl špatnej prostě.*

Lukáš popisuje, že punk pro něj představoval například něco, skrze co mohl vyjádřit v rámci společnosti svou individualitu. V souvislosti s tím mluví o typickém punkovém vizuálu. Ostatní také spojují punk s tématem svobody a sebevyjádření, případně s pocitem vnitřní svobody. V neposlední řadě někteří informátoři popisují, že punk pro ně znamenal protest nebo vzdor.

Monika (51 let): *To je pravda, punk, no to sem vlastně neřekla, de vo ty lidi, a tak vůbec... rodinu víš. Když mi bylo třináct, tak se narodil můj mladší brácha, a do té doby, že jo, tak celá rodina ze mě zesraná a najednou to nebylo, ale ty punkeři bohužel i narkomani, a to je zas jiná věc, tak mě brali jo, jim bylo u prdele, jestli mám střední školu, ty vole, nebo, jestli, ty vole, mám chlapa s kterým píchám, jim to bylo fuk. Jo, ten punk pro mě byl volný život, oni po mě nic nechtěli a já nic nechtěla po nich, což bylo neuvěřitelný v té době jo, chodilo se kalit, chodilo se somrovat, chrápalo se v kanálech, ale když někomu bylo aspoň takhle malinko na píču, tak se vo něj ty vostatní postarali, a to bylo neuvěřitelný. Jako punk pro mě znamenal rodinu.*

V rámci výpovědí týkajících se toho, co punk pro mé informátory představoval před převratem v roce 1989, vyčnívá ta Moničina. Popisuje, že punk pro ni představoval určitou formu zázemí, které v danou chvíli nepocítovala v rámci své rodiny.

Na otázku, co pro moje informátory znamenal punk před listopadovou revolucí, jsem dostal poměrně různorodou škálu odpovědí. Vybrané výpovědi ukazují, že pro ně punk nejčastěji představoval soubor několika věcí. Ve velké míře byla ve spojení s punkem skloňovaná hudba, což je pochopitelné, protože vedle punkového vizuálu je punková hudba tím nejdístitivnějším atributem punkové subkultury. Zajímavé je, že explicitně zmiňují punkový vizuál jen dva informátoři. Dalším objevujícím se tématem je téma provokace, případně protestu či vzdoru. Což jsou jedny ze základních pilířů punkové subkultury. Pro některé informátory představoval punk v represivním socialismu pocit svobody. Je možné také sledovat, že pro některé z mých informátorů punk představoval něco, skrze co mohli vyjádřit svou individualitu. V neposlední řadě se v rámci výpovědí také objevují tvrzení, že punk pro ně už tehdy znamenal myšlenkový směr, případně něco k zamyšlení. Nejzajímavější je opět výpověď Moniky, která popisuje, že punk pro ni tehdy představoval zázemí, konkrétně punk popisuje jako rodinu.

Když porovnáme výpovědi mých informátorů s první fází punkové kariéry rebelií (Andes,1998), můžeme najít nějaké shody, ale zároveň i odlišnosti. Připomenu, že podle Andes (1998) punk v této fázi znamená všechno, co je urážlivé nebo šokující v očích jejich vztažné skupiny, a tou jsou „normální ostatní“. Shoda se dá pozorovat u těch informátorů, kteří popisují, že punk pro ně představoval provokaci, protest či vzdor. Na druhé straně v některých případech moji informátoři popisují, že pro ně punk znamenal například svobodu, myšlenkový směr nebo případně sociální zázemí. Dá se tedy usoudit, že se moje data shodují s teorií Andes (1998) jen z části. Když se na tato data podíváme optikou

konceptu oddanosti, který popisuje Andes (1998), můžeme vidět jaké měli tehdy jednotliví informátoři individuální punkové identity. Mými informátory zmiňovaná provokace nebo případně vzdor, mohly být myšleny dvojitým způsobem. Prvotní byl ve smyslu, jakým ho popisuje Andes (1998), a to sice vůči „normálním ostatním“. Ten druhotný byl protirežimní.

Podle Pixové (2011) se celá scéna dostala do hledáčku režimu a její represivní strategie eventuálně vedly mladé československé punkery do opozice. Následující výpovědi hezky ilustrují, že vzdor proti tehdejšímu politickému režimu opravdu nebyl prvotní myšlenkou tehdejších punkerů.

Ota (54 let): *My sme pôvodne nechceli byť ako proti. My sme si zkrátka chceli žiť po svom a pak najednou se do toho tvého života začnou srát tady ty zmrdi komoušský a fízlové, a tím tě akorát naserou a začneš proti nim bojovat. Voni si tě vlastně vychovaj, jinak by nám byli uplně jedno, ať se tam stavěj na hlavu ty komouši, že jo a když do tebe začnou prudit, všechno ti zakazovat, někoho šikanovat tak si vlastně vypěstujou takovýho bojovníka proti sobě.*

Hana (48 let): *Ale to jsem tenkrát ještě nenosila z důvodu, že bych chtěla provokovat nebo, ale pak když jsem viděla, jak vlastně nic nedělám, žádnéj bordel, jsem v pohodě slušná a najednou tě kontrolujou policajti, najednou ti dělaj problémy, aniž bys ty je provokoval, tak mě začlo bavit je prostě provokovat a dělat jim naschvály, taková prostě rebelie.*

4.4 Vliv změny politického režimu na subkulturní identitu

Pád socialismu a příchod nového demokratického režimu se samozřejmě promítnul také v punkové subkultuře na našem území. Podle Pixové (2011) znamenal odchod společného nepřítele to, že punk ztratil soudržnost, odhodlanost, nadšení a mnohá z původních témat. Možnost volně demonstrovat svou subkulturní identitu způsobila, že mnozí subkulturu opouští. Zároveň také dochází k částečné komodifikaci punku (Pixová, 2011). V této kapitole bych chtěl ukázat reflexi této změny z perspektivy mých informátorů.

Lukáš (52 let): *Najednou každej byl, když to řeknu blbě, ale jako každej blbeček, najednou ze sebe začal dělat jako machýrka a nemusel pro to hnout ani prstem, jako stačilo si tady dojít do obchodu a něco si koupit. My jsme si to věčně šudlali, všechno prostě na koleni a sháněli různě pokoutně, ale na druhý straně v tom bylo to kouzlo, že ty sis to někde sháněl a pak si byl tak trošku jako voriginál než potom když si to někde koupíš.*

Hana (48 let): *Před tou revolucí se za něco jakoby bojovalo, teď po revoluci najednou sem kapely jezdily, tak samozřejmě, že to bylo něco, chodit prostě na ně, najednou tu byly, byly dostupný najednou sis moh ty hadry koupit. Nikdo ti prostě neřikal, že takhle nesmíš chodit atd., a najednou to bylo takový, že už to nebylo pro mě tak...*

Marta (51 let): *Po revoluci mě jako postupně začalo napadat, že jako, jak si člověk moh najednou dělat, co chtěl a česat se jak chtěl, voblikat jak chtěl, a hlavně to oblečení si moh jako koupit, a moh si ho koupit úplně každě, tak už jakoby to nebylo nic jako takovýho, jako už to nemělo takovej ten nádech, toho prostě zakázanýho jako víceméně, nevím už. Paradoxně, když po revoluci se všechno najednou smělo, tak jako mi přišlo, že ten smysl toho boje proti něčemu na nákou dobu tak jako ustoupil.*

Se změnou politického režimu v roce 1989 došlo k ukončení represí a najednou mohli punkeři nosit punkovou módu, aniž by byli vystaveni potenciálním postihům. To samé platilo pro poslech a tvorbu punkové hudby. Navíc také došlo ke komodifikaci punku a ten se stal módním artiklem (Pixová, 2011).

Lukáš, Hana i Marta popisují, že s touto změnou dochází i k určité ztrátě smyslu punku, protože díky represím sloužil jako nástroj vzdoru. Lukáš také popisuje princip DIY neboli *do it yourself*. Právě fakt, že si punkeři před revolucí v roce 1989 oblečení vyráběli nebo spíše různě upravovali a ničili, aby vyhovovalo punkové image, způsobil, že jim punkové oblečení prodávané v obchodě přišlo neautentické.

Jaroslav (50 let): *Prostě proto sem chtěl, aby se ten režim změnil prostě jo, nesnášel sem je za to, jak nás buzerovali jo, jak se povyšovali, prostě jo, to sem chtěl změnit, a teď sem si říkal, vono už se to vlastně, už to spadlo, teď už to nebude a říkal sem si, ty vole, a co teď budu dělat, proti čemu budu provokovat. Já jsem v té době vlastně byl osmnáctiletý kluk, takže sem chtěl prostě, ale nebylo, co. Mě to tak jakoby přestávalo bavit, jakože jestli sis řek, že co teď, co budeme dělat, když, bylo to takový prostě.*

Monika (51 let): *Punk už není vono. Asi nejspíš ve chvíli, kdy se to tady votočilo, tak už to asi nemělo cenu nebo spíš nemělo smysl. Víš já osobně si myslím, že punk tenkrát byl proti režimu.*

Pro Jaroslava a Moniku, podobně jako pro ostatní, znamenal punk před rokem 1989 něco, skrze co mohli demonstrovat svůj vzdor proti tehdejšímu politickému režimu a paradoxně s jeho odchodem jim začalo připadat, že punk začal ztrácet smysl.

Václav (50 let): *Ty lidi primárně měli ten svůj život postavenej na tom, že jako rebelovali uvnitř toho, tý socialistický společnosti, která byla jako taková striktní, hodně konzervativní, že jo. Takovým zvláštním způsobem, tím marxistickým konzervatismem nebo lenistickým, prostě tím tehdy socialistickým, a teďka najednou, prostě když se to všechno jako uvolnilo, a když vlastně si moh vorpavdu říkat, co chceš a nosit na sobě, co chceš, a vypadat jak chceš, tak ty lidi možná trošku ztratili motivaci a byli takový trošku zahořklí, že vlastně jejich jako nějaká jako hlavní náplň života pozbyla smyslu, ale já určitě tohleto necejtíl a naopak, vlastně hned v těch devadesátkách tady vznikly ty A - kontra a ty různý anarchistický proudy a autonomní, a taky díky tomu, že sem měl hodně známých v Berlíně západním nebo obecně v Německu, tak tam vlastně byl ten punk strašně silnej, politickej a aktivní, a že měl nějaký svoje cíle a svoje proklamace, nějaký svoje metody a svoje způsoby fungování, a přitom je to punk, kterej byl v kapitalismu, a ne v socialismu, takže vlastně já jsem nepociťoval, že by nějak ta revoluce měla nějak votupět hrany naše nebo něco takhle. Naopak já jsem říkal, jako já sem si myslel, že naopak teď je vlastně to prostředí přirozenější k tomu, že i my se budeme asociovat s tím celosvětovým punkem.*

U Václava se dá pozorovat, že je jakýsi výjimka, která potvrzuje pravidlo. Sám zaznamenal na svém okolí to, co popisují ostatní informátoři, a to sice, že s příchodem demokracie ztrácel punk pro punkery smysl. Nicméně Václav to tak necítil. Václav znal situaci v západním Berlíně, kde punk vzkvétal i přesto, že se etabloval v rámci kapitalismu a myslel si, že český punk se teď bude moci stát součástí celosvětového punku.

Reflexe vlivu změny politického režimu na československou punkovou subkulturu se až na jednu výjimku shodují s mojí teoretickou částí. Někteří moji informátoři nejdříve potvrzují to, čím se zabývám již v předchozí kapitole a to sice, že punk pro ně před revolucí znamenal hlavně opoziční postoj proti tehdejšímu politickému zřízení a jeho represivním praktikám. Vybrané segmenty ukazují, že když došlo ke komodifikaci subkulturního stylu a punkové hudby, tak pro moje informátory začaly tyto dva klíčové subkulturní atributy částečně ztrácet smysl, protože jejich původní význam protestu se vytratil. Někteří informátoři popisují, že punkové oblečení a hudba jako zboží postrádala autenticitu. Vybrané segmenty ukazují, že najednou mohli punkeři volně nosit subkulturní styl a poslouchat punkovou hudbu, ale zároveň tato kýžená změna paradoxně způsobila, že se vytrácel smysl punku, protože právě represe způsobily, že punk představoval protirežimní postoj. Mezi segmenty vybočuje jeden informátor, který oproti všem ostatním neviděl v tomto uvolnění

důvod k oslabení punku, ale naopak příležitost, aby se český punk stal součástí celosvětového punku.

Jelikož v této práci pracuji s konceptem punkové kariéry od Andes (1998), tak se pokouším v životě mých informátorů najít období, která by se dala alespoň zčásti ztotožnit s jednotlivými fázemi punkové kariéry. To, co moji informátoři popisovali v předchozí části práce, jsem zčásti ztotožnil s první fází punkové kariéry, rebelií. Domnívám se, že přechod do druhé fáze, která se nazývá přidružení, mohl nastat až po změně politického režimu.

Myslím si, že represe socialistického režimu formovaly punkovou subkulturu do té míry, že do té doby nebylo možné, aby punk v jádru představoval něco jiného než provokaci, případně vzdor. S tím se také pojí to, že se nejspíše ani nemohla změnit vztažná skupina. Přijde mi, že kromě „normálních ostatních“ byla podle výpovědí informátorů jejich vztažná skupina tehdejší politický režim jako takový. Podle mého názoru mohlo tedy dojít ke změně definice punkové identity a ke změně vztažné skupiny až se změnou režimu. Myslím si tedy, že druhá fáze punkové kariéry neboli přidružení mohla nastat až po revoluci. Soudě podle výpovědí mých informátorů se nejspíše v této době začátkem 90. let měnila jejich subkulturní identita a také jejich vztažná skupina.

Andes (1998) popisuje, že ve fázi přidružení je punk viděn jako „scéna“, neboli komunita ve které může být jedinec členem. Jedinci vnímají sami sebe z perspektivy členů subkultury. Punkeři se definují tak, jak je definují výzkumníci, a to jako subkulturu s charakteristickým životním stylem. V rámci výpovědí informátorů se v této kapitole dají nalézt určité náznaky shody s touto fází punkové kariéry. Nejde mi o to najít v životě mých informátorů období, která by se dala přesně ztotožňovat s teorií o punkové kariéře od Andes (1998), ale spíše ji používám jen jako oporu pro hledání možných proměn subkulturní identity mých informátorů.

4.5 Vliv aspektů dospělosti na subkulturní identitu

V této kapitole se chci podívat, jaký vliv měly aspekty dospělosti na subkulturní identitu a subkulturní participaci mých informátorů. Jak již zmiňuji výše, Davis (2012) popisuje tři aspekty dospělosti: dospívání, kariéra a peníze, partneři a děti. Těmto „nevyhnutelnostem“ se starší punkeři přizpůsobují tak, že punk je předefinován, protože jako politický nebo ideologický postoj může být začleněn do života dospělého jedince (Davis, 2012).

Lukáš (52 let): *No to bylo takový, jak sem začal dělat toho trenéra, tak na to nemáš na nic jinýho čas. Prostě seš takovej ten, ráno vypadneš třeba do školy, tam vodučíš, jedeš na trénink a v sedm sem se přihasil domu, najed sem se a usnul jsem jako, a takhle to jelo furt. Ted' máš furt takový ty, jak máš tu rodinu, furt se snažíš někde nějak ty prachy sehnat, abys ňák vyšel. Neříkám, abys měl bohatství nebo něco, ale aby si vůbec přežil. Já jsem měl třeba tři zaměstnání. Já jsem učil, trénoval, pak jsem k tomu, měl ještě úvazek v jedný škole, a pak jsem k tomu měl ještě úklid v paneláku. Jako sem uklízel, a to sem vydržel asi pět let, a to už se pak dál nedalo, takže. No, takže na to samozřejmě moc času nebylo, jako samozřejmě jako muziku tu mám furt jako doma jako to, ale nějaký koncerty a takovýto, to jsem vůbec nechodil.*

Marta (51 let): *No a já jakožto jsem měla v devatenácti už dítě a vdala jsem se, a tohledenťo šlo tak ňák prostě do pozadí, že jako hudbu jsem si pouštěla doma, že jo, ale jakoby nikam jsem tak nechodila, jako, že člověk měl jakoby tak ňák jiný starosti, že jo, nebo tohledenťo no, ale furt to v člověku jako je, není to, že prostě jako, ano oblíkala jsem se stejně, poslouchala jsem tu hudbu, ale nebyla jsem nijak jako, spíš jenom tak pro sebe než, že bych ňák jako někam chodila a nebo tohledenťo.*

Hana (48 let): *Já jsem trošku v tom devadesátým druhým z toho vypadla, protože se mi narodilo dítě, takže už nejdeš prostě každéj tejdén na koncert, od roku devadesát pět do roku dvatisíce, jsem ještě pořád jakoby, za první jsem teda začla pracovat po mateřský a ňák jsem si udělala prostě ňáký přátele tady jakoby v místě bydliště, a tam se seznámila teda s mym druhým manželem. No a v roce dvatisíce se vlastně narodilo druhý dítě, takže to byla další taková pauza. No, ale neříkám pauza, když jsem chtěla tak jsem si na koncert šla, a hlavně ty lidi, že úplně ňáký party to už nebylo, bylo to prostě rozsortýrovaný, jo sešla jsem se s lidma, který jsem znala, měly jsme ňáký srazy prostě těhlectěch lidí, tak jsem samozřejmě šla, ale už to nebyla priorita jako vůbec, už nebyla ta energie, co byla, prostě když je člověku osmnáct nebo prostě patnáctiletěj. Už to nebyla ta úplně prvotní potřeba neustále, protože jako ňákej vztah máš a takhle, tak máš i jiný povinnosti a zájmy.*

U výše zmíněných informátorů došlo k tomu, že jakmile se v jejich životě objevily aspekty dospělosti, tak se jejich subkulturní participace zmenšila nebo úplně přestali být součástí subkultury. S novými povinnostmi a prioritami se zmenšovala úroveň oddanosti jejich subkulturní identitě, protože klesla v hierarchii důležitosti. Pro některé začal punk představovat poslech hudby v rámci domova. Jeden informátor popisuje, že to bylo nošení subkulturního stylu v kombinaci s poslechem hudby.

Jan (50 let): *Celkem ne, já se to jako v tomhlectom v podstatě, jako já jsem v tomhle kontinuální blb.*

Václav (50 let): *No, nevypad sem z toho nikdy. No, trošku sem vypad, to se přiznám a sem tomu nerad, tak sem trochu vypad z tý jako český punkový muziky, ale prostě je to tím, že buďto to nestíhám, jak říkám nebo sem vlastně, ještě to nebylo součástí rozhovoru, protože sem vlastně, mě se netýká to, co se týká některých těch mejch jinejch kolegů, který si zpovídal, že dejme tomu měli děti, plácnu, v pulce, 90. let, nebo na konci, měli děti. Já prostě sem zůstal bezdětný až do roku 2012. Ty lidi zmizeli. Měli přesně, si řešili svoje nějaký frustrace nebo někdy i svoje nějaký plány jiný, když se rozhodli, že už je punk nebaví a žili jinej život, a budovali si rodiny, a budovali domácnosti a kdoví, co a pak se třeba po letech znova vobjevili a říkali nazdar, a jako chovali se jako kdyby vlastně vůbec nikdy, jako kdyby furt byli jako tady, jo. Někdy mě to až jako bavilo, že ty lidi jako skoro, jako když se trošku styděli, že těch dvanáct let nebo osm let se nikde neukázali, a najednou jsou zpátky, tak jako předstíraj, že se nic nedělo, že vlastně tady byli furt.*

Další část informátorů popisuje, že se míra jejich subkulturní participace nikdy nezmenšila, a proto u nich byla i konzistentní oddanost jejich subkulturní identitě. Nejpravděpodobnější zdůvodnění je, že Jan je bezdětný a Václav se stal rodičem až mnohem později. Dalším důvodem je také to, že byli ve scéně zahrnuti více než ostatní informátoři, protože Jan provozoval malé hudební vydavatelství a Václav je pořadatel punkových koncertů. Václav nejdříve koncerty pořádal z vlastní iniciativy a později se z toho stalo jeho zaměstnání. Oba tímto posílili svůj subkulturní kapitál, který je podle Heřmanského a Novotné (2019) měřítkem autenticity v subkultuře. Podle Novotné (2013) také utváří hierarchii v rámci subkultury. Václavova výpověď navíc hezky shrnuje odpovědi předchozích informátorů a nastiňuje téma, kterým se budu zabývat v další kapitole.

Jaroslav (50 let): *Já jsem jenom chlastal, no, jsem pak nedělal nic, pak už sem byl úplně zdebilněnej, že sem nejezdil ani na žádný koncerty, nic. Uplně ta muzika ze mě, úplně jako vypadla, ne, že bych jako, ji přestal mít rád, ale už mě to nelákalo, na žádný koncerty, už sem si jí ani nepouštěl prostě, že už sem byl takovej úplně z toho chlastu, úplně vydebilněnej no.*

Daniela (49 let): *No asi jo, ale už ani to, už sme to moc neřešili (koncerty a styk se členy subkukultury), ty drogy, to všechno bylo na prvním místě.*

Během analýzy dat se mimo aspekty dospělosti objevil ještě další element, který způsobil jedincovo omezení participace v subkultuře a snížení míry oddanosti jeho subkulturní identitě – návykové látky. U Jaroslava můžeme pozorovat, že alkohol způsobil to, že jeho subkulturní identita pro něj ztratila význam, a dokonce i přestal poslouchat punkovou hudbu. Obdobná situace nastala i u Daniely, ale s tím, rozdílem, že místo alkoholu to u ní způsobil drogy.

Výpovědi mých informátorů ukazují, že výše popsané aspekty mají velký vliv na subkulturní participaci a oddanost subkulturní identitě. U části informátorů způsobil, že úplně opustili subkulturu a v jednom případě měly vliv na to, že jedinec významně omezil svou subkulturní participaci. Nejčastějším aspektem, který způsobil, že moji informátoři přestali subkulturně participovat, bylo založení rodiny nebo také zaměstnání. Pro jedince, kteří přestali subkulturně participovat, začal punk představovat poslech hudby v rámci domova, a u jednoho informátora to byl poslech hudby v rámci domova v kombinaci s nošením subkulturního stylu. Na toto by se dalo podívat dvojí optikou. Zaprvé by se dalo říct, že došlo ke změně punkové identity, jak to popisuje Andes (1998), a tím pádem se také změnila podoba oddaného chování této identitě, nebo by se dal tento jev vysvětlit pomocí teorie Williamse (2011), který na Andes (1998) navazuje a tvrdí, že jednotlivé formy identity nejsou opouštěny předtím, než jsou osvojeny jiné, ale koexistují vedle sebe. Znamenalo by to, že předchozí forma subkulturní identity nebyla opuštěna, ale je jen níže v rámci hierarchie důležitosti a jedinec jí již není tak oddaný, a nechová se v souladu s touto identitou. Ukazuje se také, že ti informátoři, kteří nezaložili rodinu, subkulturně participovat nepřestávali a nesnížila se oddanost jejich subkulturní identitě. Další faktor u jedinců, kteří nikdy nepřestali subkulturně participovat bylo, že byli zahrnuti v subkultuře více než ostatní, protože jeden informátor provozoval malé hudební vydavatelství a druhý je organizátorem koncertů. Dá se také říct, že tito jedinci kvůli svým životním okolnostem jinak konstruovali svou punkovou identitu. V rámci analýzy se objevil ještě jeden důvod, který způsobil přerušování participace v subkultuře a ovlivnil míru oddanosti subkulturní identitě, a tím jsou návykové látky. U dvou informátorů návykové látky způsobil, že zcela subkulturu opustili. Jejich subkulturní identita se tedy nezměnila a jedinci jí jen přestali být oddaní a klesla tedy v hierarchii důležitosti identit. V úvodu k této kapitole se opírám o teorii o aspektech dospělosti podle Davis (2012). Podle výpovědí to vypadá, že u většiny informátorů v této fázi jejich života ještě ke zmíněné redefinici punku na ideologický nebo politický postoj nedošlo. Nicméně, tomuto tématu se budu věnovat v pozdější kapitole.

4.6 Návrat do subkultury

V předchozí kapitole jsem ukázal vliv aspektů dospělosti na míru participace v subkultuře a jedincovu subkulturní identitu. Někteří jedinci svou participaci přerušili nebo omezili a buďto se u nich změnila punková identita a tak i podoba oddaného chování této identity, nebo u nich jejich subkulturní identita pozbyla důležitosti a nebyli jí oddaní. U některých informátorů to byly také návykové látky, které způsobily přerušování subkulturní participace a sestup jejich subkulturní identity v hierarchii důležitosti. Následující výpovědi ukazují, že toto omezení nebo přerušování subkulturní participace nemusí být nutně trvalé.

Daniela (49 let): *No, no, tady sem se trhla vod toho, a vlastně až poslední léta sem zase začala chodit mezi ty lidi, to je asi tak pět let, jako věděla sem vo nich, některý sem třeba měla v přátelích, stýkali sme se vobčas. Spíš sem to tak nějak vypustila, ale teď sem zase začla chodit víc na koncerty a na akce.*

Marta (51 let): *Až vlastně posledních, já nevím, řeknu třeba deset let nebo dýl, tak zase člověk víc chodil jako na všechny koncerty, na náky akce, co se takhle pořádali jako s těma, ať už bejvalejma kamarádama, ne bejvalejma, ale jako prostě z tý starý doby.*

Hana (48 let): *Jo určitě, zvýšilo se, řekla, bych, že se zvýšilo od takovýho roku 2010. Jsem začla bejt jako aktivní, co se týče tý hudby.*

Jaroslav (50 let): *No určitě, já hned jak sme začli dávat dohromody ty FSC prostě, tak já už sem teda nepil, ale začal sem se vracet zpátky na ty místa prostě, kde si viděl, že prostě hraje tahle kapela punková sem tam šel a potkal sem tohodle a támhle sem potkal tohodle. Víš prostě a věděl sem v tý Praze, že tam sem znal vlastně všechny a mě znali všichni.*

Lukáš (52 let): *A teprve nějak to bylo v roce 2009, tak jsme se nějak dali dohromady s tím spolužákem vlastně, co jsme měli ten Plast (kapela), z toho, z tý střední školy, no a nějak jsme seděli v hospodě, to bylo ňák v Podolí, tam jak má z Tří sester ten Fanánek, jak tam má tu hospodu. On tam bydlí hned ten kytarista, tak jsme si tam sedli a jak jsme se vožrali, tak jsme prostě začli blábolit „tak uděláme tu kapelu znova“, a to, jo. Takže jsem tak ňák, sem musel začít voběhávat různě koncerty, seznamovat se s lidma, žejo, aby vo mě věděli, a teď prostě říct „hele nechcete nás jako kapelu si vzít“?*

U Lukáše se dá pozorovat, že když pro něj opět začala být důležitá jeho subkulturní identita a pravděpodobně se také změnila její definice, snažil se posílit svůj subkulturní

kapitál tím, že začal navštěvovat punkové koncerty a navazovat kontakty s ostatními punkery.

Data ukazují, že moji informátoři v určité době obnovili nebo zintenzivnili svou subkulturní participaci a začali být opět oddaní své subkulturní identitě. Domnívám se, že u ženských informátorek, které měly děti, mohl být tento „návrát“ způsobem tím, že jejich děti byly už starší a ony tedy měli více volného času. Jedním z důvodů obnovení subkulturní participace je obnovení kapely z mládí a docházelo k němu u mužských informátorů. Moji informátoři popisují, že v určité době opět začali chodit na punkové koncerty a stýkat se s ostatními punkery. Dalo by se také říct, že u nich došlo k proměně jejich punkové identity a změnila se tak i podoba oddaného chování této identitě.

4.7 Subkulturní ideologie a subkulturní styl

Subkulturní ideologie a subkulturní styl jsou jedny z forem subkulturního kapitálu, který slouží jako ukazatel autenticity (Heřmanský a Novotná, 2019). Podle Heřmanského a Novotné (2011) dávají mladší členové subkultury přednost subkulturnímu stylu a starší členové naopak subkulturní ideologii. Tento rozkol je vnímám jako problém autenticity, případně jejího nedostatku. Starší členové si myslí, že mladší reprezentují subkulturu jen povrchně, skrze styl a vizáž a nejde jim o ideologii, a mladší členové si naopak myslí, že tím, že starší již nemají patřičné oblečení a vizáž, tak dostatečně nerepresentují příslušnost k subkultuře (Heřmanský a Novotná, 2011). Následující výpovědi budou ukazovat, zda moji informátoři přisuzují autenticitu subkulturnímu stylu nebo subkulturní ideologii.

Lukáš (52 let): *Jako dneska, když deš na punkový koncerty, tak tam jako vidíš jako pár nějakejch, takovejch těch pár ortodoxních a pak tam vidíš, já nevím, to je tak třetina, dvě třetiny, to jsou normálně vyhlížející lidi, jo, a zase se vracíme zpátky k tomu, co to je ten punk, jestli pankáči jsou ty, co tak vypadaj anebo ty, co jsou normálně voblečený, ale maj to tady (ukazuje si na hlavu).*

Lukáš si sám pokládá otázku, jestli jsou autentictí ti, kdo nosí subkulturní styl nebo ti, kdo vyznávají subkulturní ideologii. Udává příklad složení obecenstva v rámci punkového koncertu, kde podle něj část lidí subkulturního stylu nevyužívá. Na schůzku přišel v hnědých sepraných kalhotách, tričku Death Kennedys a v křiváku.

Hana (48 let): *A ještě jsem chtěla říct, že pankáč určitě není člověk, kterej se navlíkne do kožený bundy, udělá si číro, pankáč může bejt úplně, může mít třeba teplákovou soupravu, to je jedno, ale člověk, kterej se za něco dere a kterej prostě nepude s tím davem, když si bude myslet, že to tak je špatně.*

Pro Hanu je punker někdo, kdo má určitý životní postoj a ne specifickou image. Autentický je pro ni tedy někdo, kdo klade důraz na subkulturní ideologii. Při rozhovoru na sobě měla tričko Clash, černé džíny a boty značky Converse.

Marta (51 let): *Spousta těch starších, ty už nemaj číra, nemaj propíchaný obličej a některý třeba taky maj, ale už to není pro ně ta prvotní věc, to vzezření, aby jako, co nejvíc šokovalo. No a spíš ty novější nebo tohlencto, tak ty vlastně jako, když s tím začnou, tak to chtěj úplně taky, jako jsme to měli my. Mít to vyhrocený a tohlencto, ale, že vlastně ty starší už to berou tak, jako, no takový jsme taky byli, přitom voni takový jsou, jo, ještě víc, ale jakoby trochu jiným způsobem, že vlastně někdo už někde napsal, že důležitý není mít číro na hlavě, ale musíš ho mít v mozku.*

Podle Marty starší punkeři oproti mladším už tolik nelpí na subkulturním stylu. Zároveň také říká, že důležitější je být punkerem uvnitř, než navenek. Dává tedy přednost subkulturní ideologii. Při rozhovoru na sobě měla tričko Ramones, černé džíny a boty značky Converse.

Monika (51 let): *Že ta doba šla do hajzlu, ještě neznamená, že se měním, pořád sem, akorát neběhám s čírem po ulici a nedělám si svoje věci na trika, a tak. Prostě punk není nebo aspoň pro mě punk nebyla móda. Punk je životní styl, životní názor. Je to způsob, jak se chováš ke společnosti, tak to je, a je úplně u prdele, jestli to funguje anebo nefunguje. Zůstává to v tobě, takže i kdyby si chtěl sebevíc a šlo by vo nějakou, já nevím, debilní otázku, tak se prostě zachováš jak pankáč, jo.*

Monika popisuje, že i když už nevyužívá určitých atributů subkulturního stylu, tak se stále identifikuje jako punker, protože punk pro ni znamená životní názor a způsob chování. Autentická je podle ní tedy subkulturní ideologie. Monika na sobě měla koženou bundu s bílým motivem kostí, černé triko se smrtkou a modré džíny.

Jaroslav (50 let): *No hele, začal sem se voblíkat znova někdy v roce, řeknu 2010, tak sem se zase směřoval k tomu punku prostě, protože sem chtěl prostě, chtěl bejt takovej to. Zas tě to veme, ta muzika, všechno tě to veme, ty vzpomínky, ty vole, ted' nebudu to, že když potkáš toho starýho kamaráda, že chodí taky jako pankáč prostě, a jako zase když to řeknu jako*

upřímně, když hraju v punkový kapele, tak nechci vypadat, jak idiot v teplákách jako třeba když se podíváš na Vision days.

Jelikož Jaroslav hraje v punkové kapele FSC, tak na subkulturní styl klade velký důraz, protože mu přijde, že bez punkové image by jako člen punkové kapely nebyl autentický. Nicméně jeho výpověď si nemůžeme vyložit tak, že autenticitu přikládá jen subkulturnímu stylu. Jelikož rozhovor probíhal formou videohovoru, tak nemohu popsat, co měl na sobě, ale na základě jeho výpovědi je zřejmé, že ke konstrukci své subkulturní identity subkulturního stylu využívá.

Václav (50 let): Punk není jako, že musíš mít nějaký vlasy nebo tohle. Punk je svoboda, absolutní svoboda, punk je ta největší svoboda, že můžeš říct každému „fuck off“, a já budu takovej jakěj chci bejt, a to přece je punk. Ne, že přece máš nějakou uniformu, proti uniformě punk bojuje.

Václav (50 let): A pak máš fakt jako kapely, který jsou prostě jako dokonalý, který vlastně jako dovedou do dokonalosti prostě ten, tu filosofii i s tím jako imagem jako dohromady a všechno jako vypracujou do takovejch jako, ideálního, jako perfektního průsečíku, ale, že to není... na jednu stranu je tam vod každýho trošku, ale ničeho tam není moc, a to je strašně důležitý. Hele třeba teďka zrovna budu taky ještě dělat koncert kapely, který jsem už dělal tady různě hodněkrát koncert, jsou to Anti Flag, znáš to? To je prostě jako skvělý, to je jako kapela, která vlastně po dvaceti pěti letech nebo kolika vlastně, jako spojuje jako vlastně všechny, který během tý celý... tý jako dekády, prostě si k tomu jako nák přičichli. Teďko nemůžu jako najít nákej jejich image jo, jo, je to takový, jako jo, ale ne úplně ten extrém, ale prostě je to akorát vod všeho, a to je vlastně úplně skvělý, ta hudba je současná a je zároveň stará víc, a to sdělení je furt takový jako starý, ale vlastně aktualizovaný.

Z Václavovy první výpovědi je jasně patrné, že autenticitu přisuzuje subkulturní ideologii. Důraz na subkulturní styl je podle něj něco, co stojí proti samotné ideologii punku. Nicméně je zajímavé, že ve své druhé výpovědi popisuje na příkladu známé kapely rovnováhu ideologie a image. Podle něj subkulturní ideologie doplněná v rozumné míře subkulturním stylem vytváří jakýsi punkový ideál. Václav na rozhovor přišel v černé košili, tmavě modrých džínách a v teniskách.

Výše uvedené výpovědi tématizují názory informátorů na subkulturní styl a subkulturní ideologii a ukazují, co moji informátoři považují za autentické. Velká část informátorů považuje za autentickou subkulturní ideologii a subkulturní styl podle nich není

k dosažení autenticity důležitý. Je ale zajímavé, že většina informátorů využívá subkulturního stylu při konstrukci své subkulturní identity. Jeden z informátorů si sám pokládá otázku, jestli je autentičtější někdo s punkovou image, nebo někdo, kdo zastává určité, z punku vycházející hodnoty nebo postoje. Podle informátora hrajícího v punkové kapele je pro autenticitu důležitá image. Zároveň ale neříká, že subkulturní ideologie není důležitá a autentický je jen subkulturní styl. Velice zajímavý je také názor, že když je ideologie doplněna stylem a ani jedno není vyhnáno do extrému, tak vzniká určitý ideál. Na vybraných výpovědích se dá pozorovat, jakým způsobem moji informátoři reflektují svou subkulturní identitu. Zároveň je také možné pozorovat, jak je subkulturní identita konstruována skrze koncept (ne)autentičnosti, která je založená na kumulaci nebo absenci subkulturního kapitálu (Heřmanský a Novotná, 2019). Výpovědi ukazují, že subkulturní kapitál slouží mým informátorům jako měřítko autenticity a důraz kladou na jeho ideologickou složku. Podle vzezření jsem ale usoudil, že k vyjednávání své subkulturní identity stále využívají i prvků objektivizovaného subkulturní kapitálu. Autenticitou v punkové subkultuře se bude zabývat i další kapitola.

4.8 Pozéři

Podle Andes (1998) její informátoři věnují spousty času a úsilí validaci punkové identity a to jak své, tak i ostatních, a odsuzují ty, kdo postrádají autenticitu. Punkeři nazývají pozéry ty, kteří vypadají jako punkeři, ale postrádají opravdovou nebo autentickou oddanost (Andes, 1998). Již v minulé kapitole jsem zmínil, že podle Heřmanského a Novotné (2011) pokládají starší členové ty mladší za pozéry, protože se podle nich jen jako členové subkultury oblékají a nerozumí subkulturní ideologii. V této kapitole bych chtěl ukázat, koho moji informátoři považují za pozéry. Nicméně po analýze dat jsem se na ně rozhodl nahlížet ještě skrze jinou možnost dělení scény. Heřmanský a Novotná (2011) zmiňují, že skinheadský fanzin *Bulldog*, s nadsázkou rozlišuje členy punkové subkultury podle míry jejich angažovanosti. Punkeři se tak dělí na ty „z centra scény“, „z periferie scény“ a „parazitující na scéně“. Ti „z centra scény“ navštěvují koncerty, kupují si hudební nosiče nebo sami účinkují v kapelách, případně se podílejí na organizaci koncertů. Za punkery „z periferie scény“ jsou považováni lidé, kteří se punkově stylizují jen v rámci určitých příležitostí jako jsou například občasné návštěvy koncertů. Ideologie je nezajímá a jejich znalost hudby je omezená. Punkeři „parazitující na scéně“ se o subkulturu nezajímají a jen využívají punkového vizuálu jako záminky pro asociální způsob života (žebrota, konzumace

alkoholu či drog). Členové subkultury je nazývají například „nádražáci“. I když se minulé kapitola, která se věnuje subkulturnímu stylu a subkulturní ideologii, tohoto tématu také dotýká, následující výpovědi budou detailněji ilustrovat, koho považují moji informátoři za pozéra nebo někoho „z periferie scény“.

Hana (48 let): *No to poznáš hned, když ho potkáš na ulici, ňák ho zařadiš, ale nevíš přesně, ale pak když se s takovým člověkem bavíš, tak zjištiš, že o tom ví jako úplně nic a že teda je jenom tak nastrojenej. Nemyslím si o něm nic, myslím si prostě, že tomu nerozumí a prostě jenom tak chce vypadat, protože se to stalo tak trochu módou.*

Marta (51 let): *No pokud ty lidi neznám, tak vlastně nevím nakolik to myslej vážně nebo ne, a když už jako je poznám, no, a zjistím, že vlastně voni neznaj prostě třeba, neznaj ani, kdo zpívá v jaký kapele nebo jaký má kapela písničky nebo tohle, že vlastně jakoby, tak člověk pozná, že ten člověk je vlastně jen tak povrchově jenom, aby vypadal, ale přitom ňáký zásadní tydlency věci vlastně nezná, pak je mi jasný, že je to vlastně jenom taková vlastně hra, a že vlastně ten člověk u toho asi nevydrží, že jo.*

Monika (51 let): *Víš mě dycky strašně sralo to, že někdo přišel, vystříhal si číro, zašel na nějaký koncík, ty vole, a byl strašně drsnej. On byl punker ne, víš co.*

Lukáš (52 let): *Hele já neznám. Já znám takový ty pankáče čtyřicet plus, jako ty mladší vůbec nevím třeba, co je zajímavá, jestli vůbec nějaký jsou, pokud to nejsou takový ty kinder punk, takový ty, který to někde maj vod svýho fotříka, někde z ňáký fotky, tak si půl roku někde koupej červený kalhoty a křiváka, a chvilku poslouchaj Clash.*

Daniela (49 let): *I dřív byly takový „víkendový pankáči“, který byly slušný, chodili do školy a na víkend nebo to, si postavili číra a vzali si nějakou bundu, a šli na koncert, což se nám teda nelíbilo, byla to taková póza.*

Zajímavá je výpověď rozhovoru s Danielou, která popisuje, že pozéři, případně lidé z periferie scény už byli rozeznatelní v době jejího mládí, kdy ještě opozice starý – mladý punker nebyla tak zřejmá. Bylo to z důvodu, že punk byl stále relativně novinkou na našem území. I v této době, kdy být punkerem vyžadovalo podstupovat určité riziko, se našli lidé, kteří jen občas využívali subkulturního stylu a postrádali autentickou oddanost.

Václav (50 let): *Hned po tý revoluci mi přišla jako hrozná prdel jak tady takový, čemu my sme říkali „nádražní punks“. Víš ty český, takovej ten, ta sorta těch lidí, pro kterou vlastně ten zjev je vlastně skoro jedinej důležitěj aspekt toho, a že ty lidi vlastně lpěj na tom, že takhle musej vypadat jo, že musej mít prostě černou bundu, ideálně ňákou koženkovou s bílým,*

ňákou linkou načmáranou, z nějakajma téma jako studs, s téma jako cvočkama, ňákej tenkej pyramidák jako. Ideálně něco jako vyholený a něco natužený, a něco nabarvený. To je úplně k smíchu, že vlastně jako, proč lpět na téhle věcech, který jako nejsou důležitý. Pro nás bylo právě důležitý to, že prostě třeba řeknu jako „já sem jako anti rasist“.

Václav poukazuje na skupinu, kterou nazývá „nádražní punks“, ovšem oproti teorii ji spíše než za „parazitující na scéně“, označuje jako pozérskou nebo „z periferie scény“, protože podle něj „nádražní punks“ kladou důraz na subkulturní styl, a ne na subkulturní ideologii. Václav zároveň znovu potvrzuje, že autentická je pro něj subkulturní ideologie.

Většina informátorů se víceméně shoduje na tom, že pozéři jsou ti, kdo jen jako punkeři na první pohled vypadají a využívají tedy jen subkulturního stylu. Podle některých mých informátorů tito lidé nedisponují dostatečnými znalostmi subkultury a punkové hudby, a nemají tedy dostatečný subkulturní kapitál, a proto nejsou považováni za autentické. Některé výpovědi odkazují na to, co podle teorie nazývám pozéry, a některé zase spíše na „lidi z periferie“ scény. Dají se pozorovat rozdíly v tom, jak tyto lidi informátoři popisují. Někteří informátoři je konkrétně nenazývají, ale někteří jim říkají „kinder punks“ nebo „víkendový pankáči“, či případně „nádražní punks“. Podle mého názoru se pozéři a „lidi z periferie scény“ navzájem prolínají. Hlavním cílem této kapitoly je ukázat, kdo je podle mých informátorů neautentický. Téma punkerů „parazitujících na scéně“ bylo v rámci mých dat poměrně frekventované, a proto jsem se mu rozhodl věnovat samostatnou kapitolu. Následující výpověď opět ilustruje, co je podle jednoho z informátorů (ne)autentické a zároveň slouží jako přemostění do další kapitoly.

Ota (54 let): *Ale když už je to nějakaj mlad'och, tam přiběhne a myslí si, že punk je bordel, a třeba to postupně pozná, že by se měl vo něco trochu starat, a ne se vožírat někde u nádraží, že jo.*

4.9 Punkeři „parazitující na scéně“

V této kapitole se chci věnovat tématu punkerů „parazitujících na scéně“. Podle teorie jsou to lidé, kteří jen využívají atributů subkulturního stylu jako záminky například k nadměrné konzumaci alkoholu nebo návykových látek.

Marta (51 let): *Prostě jsou to v dnešní době spousta feťáků, ale to narostlo úplně geometrickou řadou, jako vod revoluce prostě fetuje strašná síla lidí a spousta z nich se*

právě voblíká jako pankáči, přitom spousta z nich jsou třeba bezd'áci nebo tohle, a myslím si, že neprotestujou proti ničemu. Ty jenom, spousta z nich jako jenom krade, že jo, aby měla jenom jak profetovat peníze, ale tím, že vypadaj jako pankáči, jako jo, tak tím si myslím, že v dnešní době, že spousta lidí si jako pankáče představí jako takovýhlehého, jako bezd'áka se psem, prostě vyholenýho jakoby v punkovejch hadrech nebo tohle, že si myslím, že to dobrý uplně není, ale ani nevím kdy se tohlencto stalo.

Marta upozorňuje na lidi, kteří svou image evokují identitu punkerů, ale ve skutečnosti jsou to podle ní jen bezdomovci a narkomani, kteří se o subkulturní ideologii nezajímají. Podle ní tento typ lidí vyvolává ve společnosti negativní dojem z punkové subkultury.

Hana (48 let): *Vlastně když někdo ten punk kritizoval a lidi, který do toho absolutně nikdy neviděli, a furt to jenom hatili, že pankáči se válej támhle ve špíně a nic nedělaj, jenom fetujou, tak sem říkala, že prostě maj, jednou viděli někoho takovýho, a už souděj prostě celou tu komunitu těch lidí.*

Hana se setkala s kritikou punkové subkultury, která byla podle jejího názoru neoprávněná, protože podle ní vznikla právě na základě kontaktu s punkery, které nazýváme jako „parazitující na scéně“. Nicméně v tomto případě Hana spíše vyzdvihuje, že jí vadí to, že lidé mimo subkulturu punkery soudí, aniž by je znali, než že by vinila punkery, co „parazitují na scéně“ z toho, že by na punkovou subkulturu vrhali špatné světlo.

Jaroslav (50 let): *Jinak spousta se mě třeba ptá, jakože jsou lidi takový, který maj představu, že pankáč má bejt špinavej, poblitej, posranej, rozcuchanej a nemít kde bydlet, a nemít žádnou práci, tak někdy to takhle takový ty.*

Jaroslav také hovoří o jakési negativní představě některých lidí o punkerech. Tato představa pravděpodobně pramení z kontaktu s punkery, které podle teorie označují jako „parazitující na scéně“.

Jan (50 let): *Asi jo, jestli to jde v tomhle věku. Asi jo, poslouchám to v tomhle věku, je to furt jako součást mě. Když se mě jako někdo mimo tu scénu takhle zeptá, tak většinou se to snažim nějak obejít něčim, protože mám strach z toho, že ty lidi si to jako, že většina lidí to má spojený s takovejma těma nádražníma pivníma pankáčema.*

Na otázku, jestli se cítí být punkerem, odpověděl Jan pozitivně. Má ale strach, že existence punkerů „parazitujících na scéně“ může způsobit to, že jeho subkulturní identita bude mimo subkulturu asociována právě s těmito lidmi.

Problém punkerů „parazitujících na scéně“ je v rámci rozhovorů tematizován různými způsoby. Někdo využívá tohoto tématu k upozornění na jiný problém ve společnosti. Podle jiného informátora punkeři „parazitující na scéně“ způsobují, že je punková subkultura viděna negativně v rámci společnosti. Někdo se mimo subkulturu vyhýbá tomu identifikovat se jako punker právě kvůli tomu, aby nebyl asociován s těmito lidmi. Podle jednoho informátora si lidé asociují punkera právě s někým, kdo zneužívá subkulturní styl jako záminku k asociálnímu chování. Ze všech vybraných výpovědí se tedy dá vyvodit, že podle informátorů asociální chování punkerů „parazitujících na scéně“ může být veřejností asociováno s celou punkovou subkulturou, a vytvářet tak v jejich očích negativní obrázek o celé subkultuře.

4.10 Subkulturní kapitál

Napříč celou touto prací je ilustrován fakt, že moji informátoři disponují velkým subkulturním kapitálem. Ukázal jsem také, na jakou složku subkulturního kapitálu kladou moji informátoři důraz a zároveň jakou funkci zastává při konstrukci a vyjednávání jejich subkulturní identity. V této kapitole bych chtěl ukázat, jak některá moje data explicitně demonstrují subkulturní kapitál mých informátorů.

Ota (54 let): *Ale jo. Víš co, když si vezmeš, dřív byl takovej protopunk, což byly takový ty z šedesátých let, ty kapely buďto neznámý Stoggies, MC5 a takovýhle, nebo ty Sonix nebo New York Dolls, a pak z toho vzniknul, vlastně se to nějak smotalo, a vzniknul tenhle ten americkéj a anglickej nezávisle, to už byl vlastně jeden punk, akorát každá kapela byla jiná. Jedno byly nějaký Blondie, což bylo takový skoro disco, druhý byly Television nebo nějaký Ramones a každá kapela byla jiná, nebo v Anglii to samý, že jo, tu kapelu si poznal, ale pak se to vyvinulo, takže jsou buď nějaký Crass, ale ty všechny, jedny kapely zněj jako Discharged, druhá jako Rancid. Furt jako máš víc těch stylů, ale je hrozně málo kapel, aby to bylo něco voriginálního. Naposled byly originál Terenzis, ale ty trochu vokopírovali Clash, vole. No, takže máš různý ty, i z toho punku, takový ty psychobilly a ty industrial různěj, a vlastně new wave, a z toho vzniknul pak pop, anebo electronic body music taky vzniklo skoro z punku. Všechno vlastně, i ty skinheadi, no, a ty se pak některý zkurvili, že byli náckové, ale furt byli takový ty, co poslouchali to skinhead reggae.*

Ota (54 let): *To mám dost docela (desek). To si kupuju furt, to mám tisíc sedm set, docela dost. Já jsem to ještě nakoupil, když to bylo za levno poměrně. Nejdřív sem všechny prodal, koupil jsem si CD. Pak jsem hodil CD do sklepa. Ted' jsem zase začal kupovat ty desky.*

První Otova výpověď vznikla tak, že jsem se ho zeptal, zda podle něj prošel punk nějakým vývojem. Jako odpověď mi poskytl poměrně detailní popis historie punkové hudby a stylů, které z ní vycházejí. Množství zmíněných hudebních skupin také ilustruje Otův velký inkorporovaný subkulturní kapitál. Druhá výpověď ukazuje, že Ota disponuje i velkým objektifikovaným subkulturním kapitálem.

Jan (50 let): *Když vezmu jakoby velký i malý desky, tak třeba jako deset tisíc, tak oni jsou placatý, jak říkám, sem si je začal různě pořizovat mladej, pak to tak jako nějak bobtnalo, bobtnalo a já jsem pak jako, já jsem na konci 90. let chvilku dělal takovej jako malej label, to sem jako vydal pár desek a do dneška, když jedeme do ciziny někam, tak vždycky si něco přivezu a občas objednám.*

Monika (51 let): *Mám vinyl jeden jedinej a to jsou právě ty DK, a ty mám uložený, a jednou pro synka, až zakalim, tak protože je to druhý vydání a prostě je to trezor.*

Jan hrával v několika kapelách a i dnes je jedné členem. Nějakou dobu provozoval i malé hudební vydavatelství a vždycky pro něj byla důležitá jeho subkulturní identita. Vedle tohoto inkorporovaného subkulturního kapitálu má ale také velký objektifikovaný subkulturní kapitál, což ilustruje výpověď výše, kde Jan popisuje, že má sbírku deseti tisíc desek a stále ji rozšiřuje. Oproti tomu Monika má sice jen jeden vinyl, ale jedná se o druhé vydání, tudíž má velkou hodnotu.

Výše ilustrované formy subkulturního kapitálu hrají roli při konstrukci a vyjednávání subkulturní identity mých informátorů. Takto kumulovaný subkulturní kapitál jim zajišťuje autenticitu v rámci subkultury.

4.11 Reflexe punkové identity a kariéry

V jedné z předchozích kapitol jsem se snažil ukázat, co se dělo u mých informátorů se subkulturní participací a subkulturní identitou, když do jejich života vstoupily aspekty dospělosti neboli dospívání, kariéra a peníze, partneři a děti. Připomínám, že u některých informátorů došlo k přerušení nebo omezení jejich subkulturní participace a snížení úrovně oddanosti jejich subkulturní identitě. Tento jev jsem také vysvětloval tak, že u této skupiny

došlo k redefinici subkulturní identity. Ostatní informátoři přerušili svou participaci v subkultuře a jejich subkulturní identita pro ně ztratila důležitost z jiných důvodů. Objevili se i informátoři, kteří například nezaložili rodinu, a navíc byli více zahrnuti v subkultuře skrze organizování koncertů či provoz hudebního vydavatelství. Jejich subkulturní participace zůstala tedy stabilní až do dnešní doby. V této kapitole chci ukázat, co pro moje informátory jakožto „staré“ punkery, představuje punk dnes, neboli jaký je dnes jejich standard punkové identity (Andes, 1998).

Václav (50 let): *Prostě já teď tíhnu jakoby spíš k takový, jakoby skromnosti nebo prostotě. Jako, to je moje životní filosofie, taková jako, jak se říká „orat a sít, a zasazovat stromy“, jo prostě, to je spíš něco, co mi tak jako, k čemu ten punk mě dostal po té dlouhý trase, jako životní.*

Václav již skoro třicet let organizuje punkové koncerty, z toho sedmnáct let to dělal nezištně a z vlastní iniciativy, ale posledních dvanáct let je to jeho kariéra a tvoří to jeho finanční příjem. Díky této roli organizátora byl vždycky v kontaktu s punkery a zahrnutý v subkultuře. Jistý podíl na této nikdy nepřerušené participaci v subkultuře bude mít také fakt, že se stal rodičem až ve svých třiceti osmi letech. Václav skrze přísloví popisuje svůj životní postoj, a také popisuje, že k tomuto životnímu postoji ho dovedl punk.

Hana (48 let): *Vždycky zůstanu v duši, tady nechci říkat pankáčem, ale vždycky prostě, ne, že chci být jiná než vostatní, ale nechci se ztotožňovat jak nějaká ovce, že všichni řeknou, že to bude tak, a že to takhle je správný, a já si myslím, že to tak správný není, a vadí mi, že to ty lidi prostě neřeknou.*

Hana patří k těm informátorům, kteří se založením rodiny omezili svou subkulturní participaci. Od roku 1991 do roku 2010 byla její subkulturní participace jen příležitostná, až v roce 2010 začala být znovu aktivní, co se týče koncertů a punkových akcí. Hana popisuje přístup k životu, který klade velký důraz na individualitu, ale ne již z důvodu vzdoru a potřeby rebelovat jako to dělají mladí punkeři. Pro Hanu je spíše důležité nepopřít vlastní přesvědčení, i když se například neshoduje s tím majoritním.

Marta (51 let): *Pro mě to znamená, že vlastně člověk furt vlastně žije jakoby tím, že je jakoby vevnitř svobodnej, ať se děje, co se děje, i když tady by přišla unie nebo, já nevím, vláda a řekla by, že tohlencto a támhlencto, no tak první, co si řeknu, tak to teda ne, jakože vlastně podle toho žít nechci a nebudu, i kdyby člověk prostě.*

Marta také patří k jedincům, kteří prošli „pauzou“. V roce 1987 otěhotněla a od té doby byla přerušena její subkulturní participace a její subkulturní identita klesla v hierarchii důležitosti. Dalo by se také říct, že se u ní v tomto životním období změnila subkulturní identita. Chodit na koncerty a setkávat se se starými známými začala Marta opět v roce 2010 a aktivně se účastní dodnes. Popisuje, že i kdyby musela čelit např. nějakým restrikcím ze strany státu, tak punk pro ni bude vždy představovat jakýsi pocit vnitřní svobody.

Jaroslav (50 let): *Co pro mě znamená v dnešní době? Je to pro mě poklad teď, ty brd'o, protože vlastně sem se v tom znova našel prostě, a sem za to strašně rád, že to furt je, a že to existuje, a že to nikdy neumře prostě, to je ve mně, prostě teď sem to řek a úplně mi proběh mráz po zádech, husina ty brd'o, tak asi nekecám, no. Jako jo, no, mám to strašně rád, že prostě ne, že sem rád, že se to ve mně vrátilo zpátky, ono to ve mě umřelo, ale prostě, že se to zase vrátilo zpátky tak sem šťastnej, protože fakt některý ty akce, nebudu říkat, že všechny jsou, některý stojej za hovno, ale některý jsou povedený, kde se potkám s kamarádem a prostě, a je nám dobře, a ještě si tam zahrajem a ty lidi to baví. Prostě vidim, že jsou šťastný ty vole. Já jsem šťastnej, takže prostě, to je nejvíc, asi prostě bejt šťastnej a dělat lidi šťastný prostě, a ten punk prostě to je to, co já tak takhle to žiju, prostě ten punk asi, kdybych nehrál teď znova v tý kapele, tak bych asi chtěl možná, kdybych nehrál zpátky v tý kapele tak by to bylo monohem slabší, ta žila rozumíš, že ta kapela mě drží nad vodou, neumim si představit, kdyby mi teď někdo řek, konec, kdyby mi někdo řek, a teď, vod teďka nehrajem, tak, ty vole, to nevím, to asi bych z toho byl hodně nešťastnej, nevím, co by to semnou udělalo, ty brd'o. Ani to nechci, ani na to nechci myslet, jasně, stát se může všechno, ale prostě nechci.*

Jaroslav zcela přerušil svou subkulturní participaci a jeho subkulturní identita pro něj přestala být zcela důležitá, ale jako důvod neudává založení rodiny nebo kariéru. Popisuje, že s ukončením činnosti jeho kapely roku 1996 nebo 1997, propadl alkoholu. Až v roce 2010 uspořádala jeho kapela vzpomínkový koncert a v roce 2013 byla obnovena činnost kapely, přičemž Jaroslav byl tehdy již abstinentem. Kapela dodnes aktivně koncertuje a nedávno i vydala album. Ovšem v tomto mezidobí od roku 1996 nebo 1997 až do roku 2010 Jaroslav nijak subkulturně neparticipoval. Pro Jaroslava má velkou váhu jeho kapela. Punk pro něj do jisté míry představuje to, že vytváří punkovou hudbu a sdílí ji s diváky na koncertech. Popisuje také, že punk se stal jeho součástí a že je to způsob jeho života.

Jan (50 let): *V podstatě jsou to pro mě určitý, svým způsobem nějaký jako progresivní postoje v těch názorech, a k tomu jako pohledu na život.*

Jan se poměrně brzy poté, co se stal punkerem, začal zajímat o textovou složku hudby. Což v socialismu samo o sobě vyžadovalo určité úsilí, protože angličtina nebyla tehdy běžně vyučovaným jazykem. Jeho zájem o sdělení punkové hudby zapříčinil, že po relativně krátké době pro něj punk začal představovat spíše myšlenkový postoj než jen nástroj vzdoru, poslech hudby nebo případně image. To, že Jan nikdy neopustil subkulturu je pravděpodobně zapříčiněno kombinací dvou faktorů. Zaprvé Jan nikdy nezaložil rodinu a zadruhé u něj poměrně brzy došlo k předefinování punku na ideologický postoj, a to mu dovolilo zůstat oddaný své subkulturní identitě i přesto, že do jeho života vstoupily ostatní aspekty dospělosti.

Ota (54 let): *No zkrátka, furt je to proti tomu špatnému v tom světě. Aspoň trošku, většinou uděláš hovno, ale aspoň trochu se snažíš vid'.*

Od té doby, co se stal Ota punkerem, nikdy nepřerušil svou participaci v subkultuře a dodnes zůstává oddaný své subkulturní identitě. Domnívám se, že podíl na tom má to, že nikdy nezaložil rodinu a ostatní aspekty dospělosti pro něj nebyly alespoň do určité doby tak důležité. Nějakou dobu například bydlel i ve squatu. Ota popisuje, že punk pro něj představuje určité vyjádření nesouhlasu s negativními společenskými a globálními jevy.

Daniela (49 let): *Si myslím ty koncerty, setkávání na koncertech, jakože ty lidi vidím.*

U Daniely na přelomu 80. a 90. let postupně klesala míra její subkulturní participace a její subkulturní identita pro ni přestávala být důležitá. Důvodem byla drogová závislost. Daniela začala opět navštěvovat punkové koncerty a stýkat se starými známými v roce 2014. Od té doby navštěvuje akce aktivně. Na otázku, co pro ni punk znamená dnes, odpověděla, že je to právě ono setkávání se s přáteli, a koncerty k tomu slouží jako potřebný prostor.

Lukáš (52 let): *Dřív sem to věděl, ale asi mylně jako. Rozhodně to asi není to, co, jak vypadáš, že jo. Je to nákej, dneska už se říká jako názor a takový to postavení jako, že nějak, ale pro mě je to asi furt, jednou za čas si udělat prdel a udělat nákej bugr, ale přitom jako nikomu neškodit. Jako jo, jsou takový ty některý jiný subkultury, který prostě chtěj dělat bugr, ale přitom toho zničej, prostě já nevím, půlku města.*

Když Lukáš v roce 1986 nastoupil na vysokou školu, omezila se jeho subkulturní participace a jeho subkulturní identita už pro něj nebyla tak důležitá. V subkultuře úplně přestal participovat, když se mu v roce 1992 narodilo dítě. Podle jeho předchozích výpovědí by se také dalo říct, že došlo k redefinici jeho subkulturní identity, protože punk pro něj po dlouhou dobu představoval jen poslech hudby v rámci domova. Svě subkulturní identitě

začal být opět oddaný až po sedmnácti letech, když v roce 2009 obnovil svou kapelu z mládí. Aby dostal kapelu do povědomí lidí, začal intenzivně navštěvovat punkové koncerty a stýkat se starými známými nebo potkával nové mladší punkery. I dnes stále subkulturně participuje a založil novou kapelu. Lukáš přiznává, že punk pro něj dříve představoval něco jiného než dnes. Podle Lukáše autenticita spočívá v punku jako ideologickém postoji, a ne v určitém druhu image. Zároveň ale popisuje, že punk pro něj představuje hlavně občasně povyražení a nekonformní chování, které ale nikoho neobtěžuje. Dá se tedy pozorovat, že došlo k další redefinici jeho subkulturní identity.

Monika (51 let): *To je třeba to, vo čem sem mluvila, to vyznamenání za ten třetí odboj jako, proč prostě, ty vole, já sem to taky chtěla, a ještě si z toho daj fotky na fb. Já sem tu pozvánku dostala a prostě přišlo jich tam dost, a lidi od kterejch bych to nečekala, hele, mně by se těch padesát papouchů hodilo jako, jenomže nejsem mrdka, prostě zůstanu taková, jaká jsem byla. To je ten punk drahoušku, svůj osobní názor budeš mít kdykoliv, nemusíš se nikam radit. Jak se můžeš nechat odměnit za něco, co je tvůj životní styl, tvoje přesvědčení. To je tvůj heart beat, takže asi tak.*

Monika se za socialismu stýkala s radikálními punkery, kteří byli součástí protirežimních aktivit jako např. šíření letáků s protikomunistickými tématy. Punk podle ní představoval před revolucí vzdor a se změnou politického režimu podle ní ztratil smysl. Nicméně Monika nikdy nepřestala participovat v subkultuře, a i když už není tak aktivní co se týče subkulturních aktivit jako v 80. letech a první polovině 90. let, tak do dneška občas na koncerty chodí a vídá se s ostatními staršími punkery. Monika právě na příkladu lidí, kteří se nechali vyznamenat za tzv. třetí odboj, ilustruje, že punk pro ni představuje zůstat sám sebou a zůstat konzistentní ve svých názorech. Monika také pojímá punk jako životní styl nebo přesvědčení. Stejně jako u ostatních, došlo i u Moniky k redefinici punkové identity a oddanost své subkulturní identitě vyjadřuje chováním se v souladu s tím.

Uvedené výpovědi potvrzují, že situace u mých informátorů se víceméně shoduje s několikrát zmiňovanou teorií Davis (2012), ohledně předefinování punku tak, aby mohl být začleněn do života dospělého jedince. Podle Davis (2012) starší punkeři definují punk podle toho, jakou má funkci v jejich životě. Mé výsledky se i v tomto s Davis (2012) shodují. Co se, ale u Davis (2012) neobjevilo nebo se tom nezmiňuje, je to, že předefinování punku předchází něco, co označuji za „pauzu“. U některých informátorů došlo k redefinování punkové identity tak, že odpovídá tomu, co popisuje Davis (2012), až po skoro dvou dekádách omezené nebo úplně přerušené subkulturní participace. U části informátorů, u

kterých „pauza“ nenastala se také dá potvrdit, že jejich dnešní definice punkové identity odpovídá tomu, co Davis (2012) popisuje jako ideologický postoj nebo systém hodnot a přesvědčení.

Vybrané výpovědi tedy ukazují, jak moji informátoři uvažují svou současnou subkulturní identitu a v čem spočívá jejich oddanost subkultuře. Pro někoho punk slouží jako prostředek, díky kterému se setkává s přáteli. Pro někoho zase punk představuje občasné nekonformní chování nebo určitou formu boje proti problémům ve světě. Pro jiného informátora, který hraje v kapele, zase punk představuje sdílení hudby se svým publikem, setkávání přátel v rámci koncertů a celkově způsob jeho života. V neposlední řadě punk pro někoho znamená individualitu a vlastní názor. Můžeme také pozorovat různá pojetí jako životní filosofie, vnitřní svoboda, pohled na život, přesvědčení nebo životní styl.

Když se podíváme na výše uvedená data optikou již zmiňované teorie od Andes (1998), která popisuje punk jako kariéru, tak najdeme určitou shodu. Andes nazývá třetí a poslední stádium punkové kariéry transcendencí. Podle ní jedinci v této fázi začínají punk definovat jako systém hodnot a přesvědčení a záleží jim na vyjádření ideologické oddanosti subkultuře. Výše uvedené výpovědi ukazují, že někteří moji informátoři se opravdu dostali do stádia, které by se dalo ztotožnit s tímto třetím stádiem punkové kariéry. Andes (1998) ale také říká, že extrémní důraz kladený na autonomii v punkové ideologii skoro nutí, aby se členové přestali v tomto stádiu považovat za „členy“. Podle Andes (1998) se jedinci v této fázi již často neidentifikují jako punkeři. V následující kapitole proto chci ukázat, jestli se moji informátoři stále identifikují jako punkeři či nikoli.

4.12 Identifikace

Rozhovory ukázaly, že moji informátoři aktivně participují v subkultuře a jsou oddáni svým individuálním subkulturním identitám. V návaznosti na otázku, co pro moje informátory znamená punk dnes, jsem se jich také zeptal, jestli si pořád připadají být punkery.

Marta (51 let): *Prostě i kdybych, prostě byla zrovna na Marsu, tak prostě furt budu jako takováhle, jakože člověk se asi jako nezmění.*

Jaroslav (50 let): *Určitě jo, jo, jasně dyť sem pankáč prostě já jsem furt. Já si myslím, že já jsem byl pankáč, že když se mě někdo zeptal už v těch letech jak sem ti říkal, že sem nejenom*

chlatal, že sem nikam nechodil nebo, že sem byl jenom po hospodách a todle, a kdyby se mě někdo zeptal, tak taky řeknu, že sem pankáč.

Monika (51 let): Že ta doba šla do hajzlu ještě neznamená, že se měním. Pořád sem, akorát neběhám s čírem po ulici a nedělám si svoje věci na trika.

Hana (48 let): Já vo tom takhle nepřemejšlim, ale asi pořád jsem, s punkem se vždycky budu nějak ztotožňovat.

Jan (50 let): No asi jako bych ti neřek, že se považuju za konvenčního pankáče typu posluchačů E!E, ale takovýho toho jako politicky angažovaného.

Daniela (49 let): Asi v jistym smyslu jo, sem vždycky byla taková nepřizpůsobivá.

Ota (54 let): No asi jo. To by jako nemělo z tebe nějak vyprchat, si myslim.

Václav (50 let): Vo tom moc nepřemejšlim, myslim si, že je to docela jedno, protože ta definice toho punku je stejně do převážný míry zcela subjektivní věc, jakože si myslim, že jsou lidi třeba, který sebe sami za pankáče nepovažujou, ale okolí je za ně považuje a naopak, a že vlastně existujou všechny čtyři kombinace, myslim si, že vlastně obojí odpověď je správná, protože, když ti odpovím ano či ne tak bude skupina lidí, který budou s oběma variantama té odpovědi souhlasit i nesouhlasit.

Výpovědi příliš nevariují a až na jednoho informátora se všichni jako punkeři identifikují. Někteří to prohlašují s jistotou, někteří trošku váhavě či nepřímou, ale odpověď je skoro ve všech případech pozitivní. Jedinou výjimkou je Václav, který má zajímavý názor. Podle něj na vlastní identifikaci nezáleží, protože je subjektivní. Moje data se s Andes (1998) shodují v tom, že část mých informátorů se dostala do fáze, kdy pro ně punk představuje systém hodnot a přesvědčení. Podle Andes (1998) se lidé v tomto stádiu většinou už sami jako punkeři neidentifikují, protože chtějí sami sebe vnímat jako jedinečné a ne jako součást sociální skupiny. V tomto bodě se ale s Andes (1998) rozcházím, protože až na jednu výjimku se moji informátoři jako punkeři identifikují.

5 Závěr

Tato práce se věnuje tématu stárnutí v české punkové subkultuře a jejím cílem bylo pokusit se vysvětlit, jak starší punkeři reflektují proměny své subkulturní identity od doby, co se jako punkeři začali identifikovat, až do současnosti. V rámci výzkumu jsem provedl devět polostrukturovaných rozhovorů se staršími punkery, které jsem následně podrobil tématické a obsahové analýze. Proměny subkulturní identity u starších punkerů jsem zkoumal skrze několik teorií. Stěžejní pro mě byl koncept oddanosti a teorie punkové kariéry od Andes (1998). Druhou důležitou teorií, o kterou jsem se opíral je teorie Davis (2012), která popisuje, co se děje, když do života punkerů vstoupí aspekty dospělosti, tedy dospívání, kariéra a peníze, partneři a děti. Podle Davis (2012) se starší punkeři těmto nevyhnutelnostem přizpůsobují a punk je předefinován tak, aby mohl být začleněn do života dospělého jedince. Dále jsem pro vysvětlení svého výzkumného problému pracoval s pojmy, které slouží k uchopení subkulturní reality.

Výzkum ukázal, že subkulturní identita mých informátorů prošla poměrně výraznou proměnou od té doby, co se začali identifikovat jako punkeři, až do současnosti. U někoho jsou tyto změny patrnější, u někoho méně, a také se liší doba, kdy k těmto změnám docházelo. V rámci socialistického Československa znamenal punk pro moje informátory nejčastěji soubor několika věcí. Zde uvedu jen stručný výčet toho, jak moji informátoři reflektují svoje tehdejší uvažování své subkulturní identity a to jak vypadalo jejich oddané chování. Pro mé informátory punk tehdy znamenal hudbu, módu, pocit svobody, individualitu, myšlenkový směr nebo případně sociální zázemí. Informátoři často zmiňují, že skrze některé z výše zmíněných věcí, punk sloužil jako nástroj provokace či vzdoru. Domnívám se, že nejdříve vůči „normálním ostatním“, a později byli represemi donuceni zaujmout opoziční postoj vůči samotnému režimu. Většině informátorů začalo připadat, že se změnou politického režimu začal punk ztrácet smysl.

V zásadě mohu své informátory rozdělit na ty, kteří na určitou dobu omezili nebo přerušili svou subkulturní participaci a přestali být oddaní své subkulturní identitě, případně došlo k její proměně, a na ty, kteří zůstali oddaní své subkulturní identitě a jejich subkulturní participace zůstala kontinuální. U těchto informátorů samozřejmě také docházelo k proměně subkulturní identity, ale oddané chování této identitě mělo jinou podobu. Důvodem tohoto dělení jsou aspekty dospělosti. U nějakých informátorů způsobily částečné nebo úplné opuštění subkultury. V rámci výzkumu jsem také mluvil o návykových látkách jako faktoru

přerušeni subkulturní participace a opuštění subkulturní identity. Ti informátoři, kteří nečelili všem aspektům dospělosti tak nikdy nepřestali subkulturně participovat. Mohlo to být také z části způsobeno tím, že v nějakých případech byly navíc ještě zahrnuti v subkultuře na organizační nebo produkční úrovni. Moji informátoři přisuzují autenticitu ideologické složce subkulturního kapitálu a styl podle nich není pro dosažení autenticity důležitý, ale podle jejich vzezření jsem usoudil, že při konstrukci a vyjednávání své subkulturní identity využívají i stylu.

Dnešní uvažování subkulturní identity u mých informátorů by se dalo přirovnat k ideologickému postoji nebo systému hodnot a přesvědčení, ale někteří informátoři punk definují tak, jak funguje v jejich životě, a tedy jako prostředek, díky kterému se setkávají s přáteli, kreativní činnost nebo občasné nekonformní chování. Myslím, že kontrast mezi tím, co pro mé informátory představoval punk před změnou politického režimu a tím, co pro ně představuje dnes, je z části také způsoben tím, že když se začali jako punkeři identifikovat, byla punková subkultura formována právě politickým režimem. To, co popisují moji informátoři, se v mnohém odlišuje od teorie Andes (1998) a Davis (2012), a právě na těchto odlišnostech se dá pozorovat, jak se proměňovala subkulturní identita u dnes již starších punkerů. Myslím, že výsledky mého výzkumu mohou být přínosem pro studium stárnutí v subkulturách na území České republiky.

6 Bibliografie

- ANDES, Linda, 1998. Growing up punk: Meaning and commitment careers in a contemporary youth subculture. In: EPSTEIN, Jonathon S. ed. *Youth culture: identity in a postmodern world*. Malden: Blackwell, s. 213-231. ISBN 1-557-86850-6.
- DAVIS, Joana R., 2012. Punk, Ageing and Expectations of Adult life. In: BENNETT, Andy a HODKINSON, Paul, ed. *Ageing and youth culture: music, style and identity*. English edition. London: Berg, s. 105-118. ISBN 978-1-8478-8836-5.
- DISMAN, Miroslav, 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Čtvrté nezměněné vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-1966-8.
- HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- HEŘMANSKÝ, Martin a NOVOTNÁ, Hedvika, 2012. An Ambivalent Union: Subcultural Style and Ideology in the Relationship of Punks and Skinheads in the Former Czechoslovakia and Present-day Czech Republic. *United Academics Journal of Social Sciences* [online]. 2, s. 72–88 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/236877305_An_Ambivalent_Union_Subcultural_Style_and_Ideology_in_the_Relationship_of_Punks_and_Skinheads_in_the_Former_Czechoslovakia_and_Present-day_Czech_Republic
- HEŘMANSKÝ, Martin a NOVOTNÁ, Hedvika, (2019). O hranicích a mnohosti Jiných. Relační perspektiva studia subkultur. *Český lid* [online]. 106(1), s. 7–28 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <http://ceskylid.avcr.cz/article/106/1/732/>
- HEŘMANSKÝ, Martin a NOVOTNÁ, Hedvika, 2011. Hudební subkultury. In: JANEČEK, Petr, ed., *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum, s. 89-107. ISBN 978-80-7036-315-7.
- HEŘMANSKÝ, Martin, © 2009/2010. E_Úvod do společenskovedních metod. *Redukce a analýza dat* [online]. Praha: FHS UK, [cit. 2019-12-20]. Dostupné z: <http://www.moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>.
- KOLÁŘOVÁ, Marta, 2011. *Revolta stylem: hudební subkultury mládeže v České republice*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-060-5.

- KUŘÍK, Bob, SLAČÁLEK Ondřej a CHARVÁT Jan, 2018. Úvod: Mládež, hudba, politika: Jak zkoumáme politizaci subkulturních scén. In: CHARVÁT, Jan a KUŘÍK, Bob a kol. *"Mikrofon je naše bomba": politika a hudební subkultury mládeže v postsocialistickém Česku*. Praha: Togga, s. 11-59. ISBN 978-80-7476-137-9.
- NOVOTNÁ, Hedvika, © 2015. Strategie kvalitativního výzkumu. *Reflexe aktérů: polostrukturovaný rozhovor, rámcová analýza, segmentace a kódování* [online]. Praha: FHS UK, [cit. 2019-12-20]. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=839>.
- NOVOTNÁ, Hedvika, © 2017. Strategie kvalitativního výzkumu. Kvalita a etika kvalitativního výzkumu [online]. Praha: FHS UK, [cit. 2019-12-20]. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=839>.
- NOVOTNÁ, Hedvika, © 2017/2018. Strategie kvalitativního výzkumu. *Strategie kvalitativního výzkumu* [online]. Praha: FHS UK, [cit. 2019-12-20]. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=839>.
- NOVOTNÁ, Hedvika, © nedatováno. Strategie kvalitativního výzkumu. *Strategie kvalitativního výzkumu: principy konstrukce vzorku, technik tvorby a analýzy dat* [online]. Praha: FHS UK, [cit. 2019-12-20]. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=839>.
- NOVOTNÁ, Hedvika, 2013. Punks and skins united? Souvislosti proměn vztahů punkové a skinheadské subkultury v Československu, respektive České Republice. In: DANIEL, Ondřej. *Populární kultura v českém prostoru / Ondřej Daniel, Tomáš Kavka, Jakub Machek a kol.*. Praha: Karolinum, s. 249-261. ISBN 9788024621920.
- PIXOVÁ, Michaela, 2011. Český punk za oponou i před oponou. In: KOLÁŘOVÁ, Marta, ed. *Revolta stylem: hudební subkultury mládeže v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), s. 45-82. ISBN 978-80-7419-060-5.
- PIXOVÁ, Michaela, 2013. Alternative culture in a socialist city: Punkers and long-haired people in Prague in the 1980s'. *Český lid* [online]. 100(3), s. 321-340 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <http://ceskylid.avcr.cz/article/100/3/40/>
- SMOLÍK, Josef, 2010. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2907-7.

WILLIAMS, J. Patrick, 2011. *Subcultural theory: traditions and concepts*. Cambridge: Polity Press. ISBN 978-0-7456-4387-8.